

2006

ISSN 1331-2170

UDK 282

liturgijsko–pastoralni list

živo vrelo

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXIII. • cijena: 13 kn

od 3. do 24. prosinca 2006.

Naša tema:

Liturgijski govor šutnje

Sacrum silentium

U određeno trenucima liturgijskoga slavlja neka se, kao sastavni dio slavlja, obdržava sveta šutnja (*sacrum silentium*). Narav te šutnje ovisi o trenutku u kojemu dolazi unutar pojedinoga slavlja.

Liturgiju riječi treba slaviti tako da pogoduje razmatranju i zato valja izbjegavati svaki oblik žurbe koja sprječava sabranost. U njoj su prikladni kratki trenuci šutnje, prilagođeni okupljenoj zajednici, s pomoću kojih će se, djelovanjem Duha Svetoga, srcem shvatiti Božja riječ i kroz molitvu pripremiti odgovor. Ti se trenuci šutnje mogu primjereno održavati npr. prije negoli započne sama liturgija riječi, poslije prvoga i drugoga čitanja te nakon završetka homilije.

Opća uredba Rimskog misala, 45, 56.

u ovom broju:

ZIVO VRELO

1

urednikova riječ

- Slušanje šutnje

2

naša tema: Liturgijski govor šutnje

- Riječ o šutnji, A. Vučković
- Liturgija – otajstvo izrečene, prerečene i prorečene Šutnje, I. Šaško
- Liturgijski čini šutnje, A. Crnčević

otajstvo i zbilja

Biblijska razmišljanja: Ž. Tanjić, I. Raguž, A. Akrap, M. Špehar, I. Šaško

18

- Prva nedjelja došašća
- Bezgrješno začecje bl. Djevice Marije
- Druga nedjelja došašća
- Treća nedjelja došašća
- Četvrta nedjelja došašća

38

Riječ i Pismo

- Psalam I., I. Čatić

40

trenutak

- Došašće – iščekivano vrijeme ili vrijeme iščekivanja?

Slušanje šutnje

Obnoviteljska nastojanja u liturgiji kroz posljednja desetljeća u velikoj su mjeri otvorila vjernicima pristup u liturgijsku zbilju. Nesumnjivo je da vjernici u obnovljenoj liturgiji sudjeluju s većim razumijevanjem i s većim djelatnim udioništvom. No, uključenje vjernika u obredno-liturgijsko događanje – kroz glazbu, poklike, molitve, geste, kroz vršenje različitih liturgijskih službi – može biti tek *privid* djelatnoga sudjelovanja u liturgiji. Želja je Crkve da se aktivnost vjerničkoga sudjelovanja ne zaustavi na uključenju u *obrednost* liturgije. Potrebno je uključenje i u njezinu *otajstvenost*, a što se postiže *aktivnošću duha*. Nije nam, zacijelo, cilj u liturgiji *nešto činiti*, nego prvenstveno dopustiti da se nad nama *čini* i *događa* djelo spasenja, kroz otvaranje Onomu koji se uprisutnjuje po liturgijskim činima Crkve.

Otajstvo se priopćuje kroz šutnju. Zbiljnost otajstva nije zamjetljiva i doživljajna bez iskustva šutnje. Šutnja tako postaje nezamjenjivi put i oblik aktivnoga sudjelovanja u liturgiji. Liturgija iziskuje *aktivnu šutnju*. Aktivna šutnja jest odsutnost riječi, ali nipošto nije odsutnost govora. Šutnja je govor koji nadvisuje riječi. Ona je i *obred* jer se definira i ostvaruje kroz govor otajstva, otajstva koje se *događa*. Za djelatno sudjelovanje u otajstvenosti liturgije nužna je djelatna šutnja, aktivna šutnja. U liturgiji, naime, zajednica ne šuti nego *vrši šutnju*, kao što vrši i druge liturgijske čine. Crkva u liturgiji s Bogom *dijalogizira* jezikom šutnje. Šutnja je najneposredniji jezik razumijevanja, bez potrebe tumačenja i prevođenja. Šutnja se ne prevodi, ona se dijeli s onim s kim se dijalogizira. Komunicirati otajstvo spasenja, uprisutniti ga, darovati ga, iskusiti ga – moguće je u punini jedino kroz iskustvo šutnje. Svaki govor riječima osiromašuje otajstvo, ili ga predstavlja samo iz jednoga kuta gledanja. U šutnji govor nije zapriječen, nego nadiđen. Zato liturgijska šutnja nije šutnja *pred Bogom*, nego šutnja *u Bogu*, šutnja s *Bogom*, iskustvo zajedništva s njim. U šutnji koja zahvaća otajstvenošću.

Čini se da su naša liturgijska slavlja odveć zasjenjena riječima. Ljudske su riječi oduzele prvenstvo Riječi. Tumačenjima, izlaganjima, željom za razumijevanjem, nerijetko priječimo iskustvo liturgijskoga utjelovljenja Riječi i iskustvo otajstvene zbiljnosti Boga u njegovoj Crkvi. Potrebno je otkriti šutnju i njezinu snagu, dati joj vrijeme i omogućiti da se događa, da postane liturgijskim činom.

Vrijeme došašća, spomen-vrijeme otajstvenoga Božjega dolaska, iznova nam otkriva vrijednost šutnje. Pozvani smo utišati glas i pojačati šutnju da bismo čuli govor neba i u šutnji osjetili Božju šutnju. Božjom prisutnošću ispunjena šutnja uzvišeni je način slavljenja Boga. Glasniji od bilo koje riječi. *Tibi silentium laus!* – Neka te, Gospodine, slavi naša šutnja.

Urednik

Riječ o šutnji

Ante Vučković

Šutnja. Postoji veliki i debeli zid šutnje koji dijeli svijet komunikacije od svijeta nemoćnog u izricanju. Nemoć komunikacije između dva nerazumljiva jezika nije gotovo ništa u usporedbi sa zidom nijemosti koji razdvaja svijet riječi i smisla od potpune nemoći komunikacije. Između dvoje ljudi koji govore različitim jezicima postoji zajedništvo sudjelovanja u svijetu smisla usprkos tome što su im svjetovi različiti. Između onoga tko sudjeluje u svijetu govora i onoga tko je iz njega isključen postoji ponor šutnje i zid nijemosti. Gluhonijemi su, primjerice, prije nego uđu u jezik, okruženi nijemošću. Izlaz ne mogu naći sami. Treba im doći izvana. Odvojenost od svijeta riječi i smisla najbliža je odvojenosti od života. Smrti. Smrt je nemoć izricanja. Nijemost. Potpuna šutnja. Zato je smrt nijema i zato su groblja mjesta šutnje.

Šutnja prije jezika i šutnja unutar jezika nisu iste. Šutnja unutar jezika prati riječ. Šutnja prije jezika dijeli svijet smisla od svijeta nijemosti. Nijemost prije jezika ne poznaje riječ. Šutnja u jeziku hrani riječ. Nijemost prije jezika ne poznaje komunikaciju. Šutnja u jeziku izriče i daje do znanja. Stoga šutnja nije jednoznačna. Ima više značenja. Kao i riječ. Različitih. Evo nekih.

Fenomen šutnje

Radosna šutnja. Radost se izriče usklicima, pjesmom, pokretima, plesom. Radost se, međutim, može izreći i nijemo, bez riječi. Što je radost dublja, to manje buči. Duboka radost urasta u stanje u kojem riječi više nisu potrebne. Šutnja pokazuje radost. Šutnja na primjeren način može izreći samo duboku radost. Nikada onu površnu. Površna je radost bučna; duboka šuti. Radost zbog jednostavnoga postojanja. Udaljila se od površine i uronila u radost postojanja. Radosna je šutnja najbliža stanju u kojem se sluti istinitost Božjih potvrđnih riječi nakon stvaranja: dobro je ono što jest.

Božja šutnja često je zastrta mnoštvom naših riječi. Božja šutnja nije nijemost. Ona je govor koji se razumijeva jedino šutnjom.

Prijezirna šutnja. Umjesto riječima prijezir se može izricati i šutnjom. Prijezirna šutnja pred drugim ne dopušta ulazak u prostor izmjene riječi i smisla. Smatra ga nevrijednim da bi s njim dijelila taj ljudski prostor. Prijezirna se šutnja, osim nijemosti jezika, pokazuje na pogledu. To je pogled koji vidljivo i jasno odbija susret očima. Ili je pogled odozgor. S visoka. Pogled jasne razlike koju želi učiniti još većom. Volja za razlikom. Prijezirni i nijemi pogled. I dok je Lévinas htio da se etika očituje u asimetričnosti odnosa s drugim, pri čemu drugi stoji iznad mene, prijezirna šutnja preokreće asimetričnost na štetu drugoga. Pri tom se osjeća sigurnom, čak i etički opravdanom. Samoopravanom. Uvijek se može pozvati na to kako ništa nije učinila, kako ništa nije rekla. Prijezirna šutnja svoj prijezir ne izriče riječima. Prijezir je prešućen. No, prijezir se ne želi skriti. Zato je i kao prešućen sasvim jasno dan do znanja.

Šutnja boli. Bol se izriče. Najprije riječima, zabrinutom pričom. Bujićom riječi koje izlaze iz straha. Potom, što je bol veća, dublja i oštrija,

to njezino izricanje postaje teže. Riječi prelaze u plač. Potom u krik. No, s rastom boli i krik postaje nedovoljan i bol se pretvori u šutnju. Nijema bol. Ako je proces stvaranja išao od nijemosti prema sve preciznijim riječima, bol preokreće proces. Od riječi se okreće šutnji. Oduzete riječi i presječeni krik. Kad mač boli probode srce, bol se više ne može izreći doli šutnjom. Marija pod križem ne izgovara ni jednu riječ. Isus s križa još govori i kriči svoju bol. Marija je nijema. Nijema od boli. Mač boli njezino je srce probio prije nego što je vojnik probio Isusov bok. Bol se na Golgoti izrekla i riječima i molitvom i krikom. Izrekla se i Marijinom nijemom šutnjom.

Šutnja užitka. Užitek se izriče vrlo različito. I riječima i ushitima. Uzdasima i plesom. Trčanjem i smijehom. Izriče se, međutim, i šutnjom. Glazba, primjerice. Užitek u glazbi. Uranjanje u svijet koji od mene traži sabranost u šutnji. Što je veća sabranost i što je šutnja dublja, to je užitek veći. Glazba nas uči kako šutnja mora biti nutarnja, a ne samo izvanjska. Nije dovoljno zaustaviti izvanjsku buku, govor, šumove. Nije dovoljno ući u koncertnu dvoranu ili tišinu svoje sobe i slušati glazbu. I nakon ulaska u prostor posvećen glazbi moguće je da se nutarnja buka nastavi i da glazba ne dopre do nutrine. Tek kad se zaustavi buka i zbrka u mislima i u duši, tek kada se snage duha i duše saberu u šutnji, glazba se pretvara u užitek.

Šutnja suglasja. U dvoje, u grupi, u zajednici. U ljubavi i u mržnji. U ogovaranju i pohvalama. Suglasje se ne mora izricati bukom svih nazočnih niti glasnim povicima. Suglasnost se može izricati i šutnjom. Ne mora, ali šutnja redovito znači upravo suglasje. Može značiti i suprotno. Odmak, neslaganje, protest. No, najčešće znači upravo suglasje. Do te mjere da smo svi uglavnom u suglasju kako upravo šutnja znači suglasje. Ne treba govoriti tko se slaže. On šuteći daje do znanja da je u suglasju. Treba govoriti tko se ne slaže. Ako ne progovori, kao da i nije izvan suglasja.

Šutnja skrivanja. Evanđelist Marko pripovijeda o apostolu Petru koji kod vatre dok je Isus bio u sudnici. Petar sam od sebe ne bi progovorio. Šutio je. Grijao se. Štitio se šutnjom. Tek kada je natjeran da se izrekne, zanijekao je Učitelja. Prije nego

li ga je sluškinja išta pitala, Petar je šutio. Skrio se u šutnju. Skrio se s namjerom da prati što će biti s Učiteljem. Borio se šutnjom da ga ne oda. Da se ne oda. No, skrio se na krivom mjestu. Sluškinja je slutila njegovo skrivanje u šutnji. I nije mu vjerovala. Ni dok je šutio ni kada je progovorio. Petra je šutnja odala više nego što su ga riječi izdaje zaštitile. Sluškinja je Petrovu šutnju shvatila kao prikriiveno nesuglasje s grupom oko vatre. Dobro ga je shvatila. I zato ga nije podnosila. Zato ga je htjela natjerati da se izrekne. Što je šutnja značila Petru? Zaštitu i nesuglasje s uhićenjem Učitelja. Petar je mislio zaštititi se šutnjom. No šutnja u grupi koja

Suprotnost šutnji nije riječ budući da se riječ i šutnja međusobno trebaju i nadopunjuju.
Suprotnost šutnji je prkosna nijemost, a suprotnost riječi je brbljanje.

traži istomišljenike ne može štititi dugo. Štit od šutnje brzo se rastopi. Šutnja može dugo trajati, ali šutnja se teško može dugo skrivati. Neizrečeno vrlo brzo počne sebi tražiti put u riječ. U izricanje.

Šutnja osamljenosti. Izabrana šutnja da bi se doprlo do samog sebe, do vlastitoga temelja. Svojevoljno izabrana šutnja kao ozračje traženja jasnoće. Osamljenost u šutnji kako bi se tražio susret s Bogom, njegovom riječi, njegovim Duhom. Šutnja kao osluškivanje i otkrivanje Božje volje. Šutnja kao način traženja osluškivanja vlastite savjesti. U šutnju osamljenosti spada i šutnja povrijeđenosti. Šutnja zbog podnesene nepravde. Bol zbog odbačenosti. Ova se šutnja lako pretvori u kažnjavanje šutnjom. Lako prijeđe i u prkosnu šutnju. Odbijanje govora iz povrijeđenosti.

Zaštitna šutnja. Stvaranje zaštite od šutnje ondje gdje ne postoji poštivanje granica. Postoje odnosi u kojima je ponekad potrebno zaštititi se šutnjom. Odmakom. Kad se ne poštuje sloboda i granica drugoga, kad ga se po svaku cijenu želi po svojoj mjeri, kad mu nije ostavljen nikakav prostor slobode, šutnja je zaštita. Takvi odnosi nisu namjerno neslobodni. Redovito se rađaju iz grčevite i očajničke potrebe hvatanja za bilo kakav oslonac. Iluzija da je moguće živjeti potpuno od drugoga

čovjeka, može puknuti nametnutom zaštitnom šutnjom. Budući da svaki govor samo produžava agoniju iluzije odnosa, zaštitnom se šutnjom daje do znanja ono što se nije uspjelo riječima.

Šutnja i riječ

Suprotnost šutnji nije riječ budući da se riječ i šutnja međusobno trebaju i nadopunjuju. Suprotnost šutnji je prkosna *nijemost*, a suprotnost riječi je brbljanje. Brbljanje uništava riječi. Brbljanje ništi riječ inflacijom riječi. Mnoštvom suvišnih i praznih riječi. Prkosna nijemost kriči. Nijemi prkos ne podnosi ni govor ni šutnju. Zato govor odbacuje nijemošću, a šutnju nijemim govorom prkosa. Šutnja riječi daje snagu. Štiti je i hrani šutnjom. Poštuje riječ i daje joj vremena da se otvori i razvije. Zato jedino tamo gdje je riječ uzeta ozbiljno postoji šutnja. Riječ živi od šutnje. Premda šutnja može imati različita značenja, Propovjednik ima pravo kad kaže da »postoji vrijeme govorenja i vrijeme šutnje« (*Prop* 3,7). Ne poštivati vrijeme šutnje šutnjom isto je kao i zašutjeti u trenutku kada je potrebno govoriti.

Kada je vrijeme šutnje? U trenutcima kad je šutnja bolji odgovor od riječi. Isusova šutnja pred Pilatom, primjerice. Postoje pitanja koja probijaju zaštitnu opnu ljudskoga dostojanstva. Odgovarati na njih isto je kao i surađivati sa svojim nasilnikom. Simone Weil je jednom pisala kako se u kušnjama »potrebno ugledati na krjeposnu ženu koja zavodniku, koji joj nešto govori, ništa ne odgovara i pretvara se da ga ne čuje«.

Šutnja i Bog

Odveć se često govori o *Božjoj šutnji*. To zvuči kao optužba protiv Boga. Bog šuti, a trebao bi govoriti. Odgovoriti. Čak odgovarati zbog svoje šutnje. Pa ipak, usprkos ovom raširenom uvjerenju o Božjoj šutnji, Bog je Riječ. Komunikacija u sebi samom i komunikacija s čovjekom. To da je Bog uopće probio zid šutnje između sebe Stvoritelja i stvorenja sposobnih za komunikaciju toliko je veliko da blijedi svaki prigovor o njegovoj šutnji. Stvaranje je odluka protiv nijemosti ničega, a objava Božja odluka protiv zida šutnje koji stoji kao razlika između Stvoritelja i stvorenja. Božja šutnja

nije odbijanje odnosa s čovjekom. Nije prkosna ili povrijeđena šutnja. Njegova šutnja daje do znanja. Ostaje otvoreni zadatak što Božja šutnja čovjeku daje do znanja.

Božju bi šutnju, nakon objave, trebalo vidjeti jedino iz njezina odnosa s Božjom Riječi. Jer, Božja se šutnja ne suprotstavlja njegovoj Riječi. Božjoj se šutnji suprotstavlja ljudsko brbljanje, a Božjoj Riječi ljudska moć. Božja šutnja počinje davati do znanja kad čovjek probije do šutnje pred Bogom, a Božja Riječ postaje jasna kad joj čovjek postane poslušan. Da bi joj bio poslušan treba je čuti. Slušati. Osluškiivati.

Što znači šutnja pred Bogom? Dionizije Areopagita u *Božanskim imenima* (I,3) traži poštivanje Božje tajne koja nadilazi svako razumijevanje. Ono se izriče svetim strahopoštovanjem koje ne dopušta nikakvo istraživanje i traži da se Božja neizrecivost čuva primjerenom šutnjom. Tek nakon toga potiče da se izložimo sjaju koji izlazi iz Svetoga pisma, a koji nuka na sveto pjevanje. Ono pak vodi u gledanje božanskoga svjetla koje nam se daje u skladu s našim sposobnostima primanja.

Šutnja pred Bogom rezultat je čuvanja neizrecive tajne Boga. Pred Bogom čovjek ne može samo šutjeti. On treba govoriti, pjevati, plesati. Treba? Ne može drukčije! Dočim se čovjek nađe pred Bogom, otkriva da je zahvaćen u cjelini svoga bića. Bog nije samo veći od čovjeka niti je samo neizreciv ljudskim riječima. Što god mi znali o Bogu, uvijek znamo da je naše znanje o njemu premaleno. No, ono što u susretu s njim znamo tiče se nadasve

Kad utihnu riječi i otvore vrata slušanju, tad nastaje prostor za otkrivanje otajstva.

nas samih. Pred njim smo u cjelini. Sa svim što jesmo. Ne samo umom ili samo osjećajima. Ne samo tijelom ili životnim promašajima. *Mi* smo pred njim, a ne neki naš dio.

Stajati cjelovit pred neshvatljivim, a bliskim Bogom nije lako. Jako je teško. Toliko teško da čovjek najradije pobjegne – u buku, u znanje, u karijeru, u emocije, u prošlost, u budućnost, u brbljanje, u zaborav, u svijet, među druge, u poslove, u lijenost... Mnogo je smjerova i mnogo bjegova. Puno više negoli načina kako stajati pred njim. Jer pred Bogom je teško stajati.

Kako se stoji pred njim? U šutnji. Sabranoj šutnji osluškivanja. Što se sluša u šutnji pred Bogom? Njegova riječ. Njegova volja. Njegova blizina. Njegovo postojanje. Njegova riječ, blizina i volja u mojem životu. Šutnja pred Bogom nije da bih slušao sebe i svoje srce. Niti da bih otkrivao svoje potisnute strahove ili zaboravljena sjećanja. Šutnja pred Bogom je sabranost duha na Božju prisutnost. I, neočekivano, rezultat je uvijek samospoznaja pred Bogom.

Šutnja o Bogu, koju nam nameće svijet, rezultat je sve većeg nedostatka *šutnje pred Bogom*. Šutnja pred Bogom jest preduvjet ozbiljnoga govora o Bogu. Govor o Bogu koji nije izrastao iz šutnje pred Bogom je brbljanje o Bogu. Da bi ljudska riječ o Bogu imala snagu i vlast, potrebno je da doraste u šutnji pred Bogom. Šutnju pred Bogom se prebrzo i odveć lako vidi samo u prostoru mistike. I to upravo u vremenu koje je mršavo mistikom, a puno brbljanjem o šutnji. Šutnja pred Bogom ima svoje mjesto u liturgiji. Važno mjesto. Toliko važno da je Konstitucija o svetoj liturgiji Drugoga vatikanskog sabora smješta u djelatno sudjelovanje vjernika u liturgiji (SC 30). U liturgiji tako možemo razlikovati različite šutnje.

Liturgijska šutnja

Pripremna šutnja. Riječ je o šutnji kojom se u nutrini stvara otvoreni prostor za susret s Bogom. Buka i zbrka bilo izvanjska bilo nutarnja trebaju kroz pripremnu šutnju splasnuti kako bi narasla sposobnost sabranosti i pozornosti. Buka ispunja prostor duše i bez truda oko šutnje u njoj se ne može dogoditi susret s Bogom. Liturgija počinje prije

početka. Počinje šutnjom. No, i izvan liturgije, svaka važna misao i svako veliko djelo se rađa u šutnji. Molitveni susret s Bogom postaje ozbiljan i dubok tek kroz pripremnu šutnju.

Molitvena šutnja. Nije riječ samo o molitvi bez riječi, nego o šutnji koja prethodi i prati molitvu. Ona je ponekad vezana uz pokrete. U svakom slučaju, dostojanstvo molitve izranja upravo iz šutnje koja napaja riječi.

Šutnja o Bogu, koju nam nameće svijet, rezultat je sve većeg nedostatka šutnje pred Bogom. Šutnja pred Bogom jest preduvjet ozbiljnoga govora o Bogu.

Sabrana šutnja slušanja. Ona prati tekstove. Potrebna je prije, za vrijeme i nakon čitanja. Koliko važnosti se daje tekstovima vidljivo je na šutnji koja ih prati. Kao pojedinci možemo slušati sabrano i u najvećoj buci. Nerijetko smo u razgovorima u dvoje najsabraniji upravo u vrevi i gužvi. No, liturgijska sabranost traži šutnju kojom zajednica izriče poštovanje Riječi koja nadilazi svakoga pojedinca i zajednicu. Nije rijetko iskustvo da se Božja Riječ najjasnije čuje upravo u zajedničkoj sabranoj šutnji slušanja zajednice. Jasnije nego u sabranoj tišini svoje sobe. U tom se iskustvu sluti što ista Konstitucija misli kada kaže da Krist »govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo« (SC 7).

Šutnja klanjanja. Najsabranija šutnja u liturgiji uopće. Svijest blizine i ljubavi Neshvatljivoga i svijest svoje malenosti. Razlika Stvoritelja i stvorenja, Svetoga i grješnoga, Beskonačnoga i konačnoga. I istodobno svijest kako se najvažnije ne zbiva u klanjatelju i njegovoj volji, nego u Onom kome se klanja i njegovoj volji. Klanjanje u Duhu i istini. Bez riječi. Ne samo bez suvišnih riječi. Bez ikakve riječi. Osluškujući Božju Riječ. Svijest pretvorena u uho. Govori! Govori, sluga tvoj sluša! Govori, Gospodine!

U liturgijskoj se šutnji otvara uho za svijet i bližnjega i stvara snaga tišine koja može izići iz buke svijeta i brbljivosti znatiželje. Nema boljeg preduvjeta za međuljudsku komunikaciju od šutnje izvežbane u susretu s Bogom. ■

Liturgija – otajstvo izrečene, prerečene i prorečene Šutnje

Tibi silentium laus! ili nekoliko misli o liturgijskoj šutnji

Ivan Šaško

Uz simbole, riječi, kretnje, glazbu, kao konstitutivni element liturgije postoji i *šutnja*, vitalna dimenzija liturgijske molitve i čina. U liturgijskome kontekstu šutnja može biti promatrana kao djelatnost koja okuplja zajednicu i u kojoj šutnja (a ne verbalni izražaj) očituje da je to okupljanje *poziv koji dolazi od Boga*. Ona je izražaj korporativne pozornosti liturgijske zajednice na živi govor naviještene Božje riječi i prijanjanja Duhu Svetomu, prisutnome u slavlju Kristova otajstva u spomenu i nadi.

Vrijednost takve šutnje ne može se shvatiti, ako nije prisutan još jedan element, a to je činjenica da se u mnogim narodima ljudi više boje snage riječi negoli snage dogođenih činjenica (*facta*). Posebno su snažne one riječi koje su organizirane i ustaljene u posebnim obrascima (formulama). Organizacija znakova na verbalnoj razini, koordinirana s organizacijom drugih (neverbalnih) kodova, tvori snagu svetoga obreda, odnosno snagu *obredne riječi*. Šutnja koja ograničuje tu riječ sva je prožeta snagom ritmičnosti *obrednosti* i *ne-obrednosti*. Šutnja prije obreda, kao odvajanje od prostora ne-obreda, mjera je same snage obredne riječi. Posljedica toga je to što bi hermeneutika riječi, radi razumijevanja obreda, trebala krenuti od hermeneutike šutnje.

Postoji uvjerenost mnogih liturgičara da se na tragu produbljivanja tih pitanja nalazi vjerodostojnost kršćanske liturgije. Ako bi kršćansko slavlje bilo samo navještaj riječi koje se pridodaju mnoštvu drugih riječi (a baš tomu slični većina naših liturgijskih slavlja), liturgija bi trajno kružila oko nastojanja da se 'osvoji' tek komadić zemlje. Crkva slaviteljica je otvorenost čovječanstva prema još nenapućenim prostranstvima svemira. Na temelju toga poziva nalazi se riječ koja – poput glasa u pustinji – izvire iz šutnje, iz usutkavanja riječi koje su potrošene i koje su odviše 'ljudske'.

Biblijsko iskustvo Boga koji govori (i šuti)

»Sve ima svoje doba i svaki posao pod nebom svoje vrijeme...« – piše Propovjednik (3,1) i malo dalje nastavlja: »... vrijeme šutnje i vrijeme govorenja...« U ljudskome iskustvu postoje snažni trenutci u kojima je riječ nositeljica, a u drugima nositeljicom postaje šutnja. Postoji, nadalje, šutnja ispunjena prihvaćanjem, dobrotiva šutnja i šutnja nabijena kaznom. Tako se i šutnja prepoznaje kao nijekanje života i šutnja koja je govor.

Obredna šutnja nije asketska tehnika kojom se želi postići željeni ugođaj radi što boljega vršenja obrednih čina. S teološkoga gledišta šutnja je *konstitutivna*, a to znači da nema liturgijskoga slavlja bez dimenzije šutnje.

U cijelome se biblijskome iskustvu, od samih početaka stvaranja (»I reče Bog...«) Bog promatra kao *onaj koji govori*. On to čini po Mojsiju, prorocima, Pismu. Konačno progovara po svome Sinu Isusu. U biblijskome kontekstu razvidno je da čovjek koji želi živjeti, nužno treba tu objaviteljsku i spasiteljsku Riječ. Dokaz za to jest najveća kazna koju prorokuju proroci – ne moći slušati Božju riječ (usp. Am 6,11-12). Ono čega se čovjek najviše boji jest *Božja šutnja*, kao njegova nenaklonost, ravnodušnost, 'udaljavanja od čovjeka' do mjere propitivanja njegove vjernosti. Isti biblijski čovjek otkriva i to da je Božja šutnja prepuna objave, kao što je to Kristovo trpljenje. Za izabrani je narod Božja šutnja nijekanje izabranja; štoviše – iskustvo umiranja. No, i ta je šutnja Riječ.

Kroz cijelo Sveto pismo čovjeku se upućuje poziv na slušanje. Izraelski je narod na razini auditivnosti: *Slušaj (Čuj), Izraele!*, a čitav se vjernički život poistovjećuje sa *slušanjem*, dok je gledanje

pridržano koncu vremena. Samo iz slušanja u šutnji nastaje prihvaćaje i poslušnost Riječi. Ovdje ističem i razliku: šutnja je stav koji se tiče čovjeka, dok tišina ima obilježje indiferentnosti i ne traži od čovjeka njegov stav i odluku. Šutnja je izbor na razini ljudskoga djelovanja, dok tišina to nije, nego opisuje ozračje s kojim se u suglasju može naći i pojedinac.

Nije moguće istodobno i govoriti i slušati. Kao i u drugim ljudskim iskustvima, šutnja je ambivalentna, višeznačna. Tako postoji sterilna šutnja, jer očituje zatvorenost; ali postoji i plodna šutnja, jer očituje nutarnji prostor prihvaćanja riječi. Sterilna šutnja može biti prikrivanje i krinka; zatim govor straha (kada se drugima ne priskaače riječju); zbunjenost zbog krivnje; neodaziv na kajanje; izražaj nevjerice i sl. Plodna je šutnja, tomu nasuprot, viđena kao iščekivanje i mudrost prosudbe; kao potvrđivanje; kao izbjegavanje grijeha; kao stid nakon grijeha; kao pouzdanje u spasenje; kao klanjanje; kao razmatranje; kao poslušnost i poniznost.

Liturgijska šutnja nije nijekanje govora

Ako je istina da se otkriće povlaštenoga mjesta zajednice kao liturgijskoga subjekta i njegova djelatnoga sudjelovanja pokazalo kao otvaranje prostora prevelikom verbalizmu i protuliturgijskoj 'bučnosti', kao posljedica se pojavila potreba za šutnjom, za stvaranjem liturgijske šutnje.

Šutnja je, antropološki gledano, naravno pripadna obrednomu djelovanju, konstitutivna za organiziranje obrednih sekvencija, stvarajući vlastito simboličko polje. Teološki je riječ o izražajnoj dimenziji koja slavljeničkomu subjektu dopušta otvaranje zajedničarskomu iskustvu Duha koji dje-

luje u slavlju. Iz toga proizlazi da obredna šutnja nije asketska tehnika kojom se želi postići željeni ugođaj i olakšati stvaranje pozornosti, radi što boljšega vršenja obrednih čina. I s teološkoga gledišta šutnja je konstitutivna, a to znači da nema liturgijskoga, kršćanskoga slavlja bez dimenzije šutnje.

Uloga se šutnje u liturgiji ne shvaća poglavito kao prigoda da članovi zajednice urone u privatnu, mentalnu molitvu ili da se prepuste razmatranju odvojenu od liturgijskoga čina. Šutnja nije nijekanje aktivnosti, *ne činiti ništa*. Ona je dio liturgijskoga činjenja. Šutnja je neverbalni govor ili ključ čitanja, kôd. Šutnja (a onda i tišina) usmjeruje liturgijski čin. To obilježje u izmjenjivosti obrednoga *prije*, *za vrijeme* i *nakon* te u izmjenjivosti verbalnih i neverbalnih, glazbeno-zvukovnih kodova, pojedincu i zajednici daje mogućnost pojedincu i zajednici da uđe u dubinu liturgijskoga čina i da ju živi. Romano Guardini, među zadaćama koje proviru iz euharistijskoga slavljenja – poput paradigme bilo kojega liturgijskog slavlja – naznačuje prioritet šutnje, što i danas odjekuje veoma aktualnim: »Važno je uočiti da istinska Crkva može izrasti samo iz šutnje... Prema mome viđenju, liturgijski život započinje šutnjom. Bez nje sve izgleda beskorisnim i ispraznim. Nije riječ o neobičnome zahtjevu estetskoga obilježja. Smatrati šutnju činjenicom koja se 'podrazumijeva' i 'dogaa sama po sebi' značilo bi obezvrijediti sve. Ta je tema veoma ozbiljna, važna i, nažalost, zanemarena; ona je prvi preduvjet bilo kojega liturgijskoga (svetoga) čina.«

O važnosti toga neverbalnoga govora čitamo u Konstituciji o liturgiji (SC, 30), a jednako snagom bit će naglašen i u napatku o liturgijskoj glazbi *Musicam Sacram* (iz 1967.). Nikada u povijesti u liturgiji

Contemplari et contemplata aliis tradere. Razmatrati i razmatrano drugima prenijeti.
(Fra Angelico: Sv. Petar iz Verone, Samostan sv. Marka, Firenze, 1438.)

skim knjigama nije stavljen toliki naglasak na važnost šutnje kao u obnovi Drugoga vatikanskog sabora, što je moguće promatrati i kao reakciju na njezino zanemarivanje, a može se reći da je to (p)ostalo nedostatno vrjednovano područje liturgijskoga promišljanja i primjene. Tipološki pristup koji proizlazi iz organskoga iščitavanja na verbalnoj i gestualnoj razini (šutnja sabranosti –

Kao što šutnja tvori najgovorljiviji oblik objave, tako je ona i najgovorljivije sredstvo klanjanja.

Šutnja je korjenito 'suzvučje' s Bogom. Ona osluškuje, dohvaća i preriče 'zvuk' koji dolazi od Boga. Baš kao i riječ, ljudska šutnja izranja iz Vječne Šutnje.

šutnja usvajanja sadržaja – šutnja razmatranja – šutnja klanjanja) potvrđuje da je obredna šutnja *šutnja u bogoslužju*, šutnja koja ritmizira riječ s pragmatičko-komunikacijskom svrhom. Iz toga proistječe da odnos šutnja-riječ treba biti shvaćen kao pragmatičan odnos, odnosno kao ritmičnost pošiljatelja poruke i primatelja.

G. Bonaccorso kaže: »Šutnja omogućuje verbalno, a još više znakovno 'gibanje' obrednoga čina. No, u tome obredni čin dijeli funkcionalni status bilo kojega komunikacijskoga (društvenoga) djelovanja. Osobitost obreda nalazi se u činjenici da ta funkcionalnost postaje također slika, gotovo religijska ikona: tj. prepoznavanje 'drugoga' i 'drukčijega' na način da nije čistu samoljubnu pozitivnost govorenja. Tako se – kada ne šuti samo jedan dio obredne zajednice, kako bi dopustila da drugi govori, nego kada cijela zajednica šuti – događa prepoznavanje 'drugoga', drugoga u odnosu na cijelu zajednicu.«

Radi se o prepoznavanju da je subjekt zapravo aktivan i pasivan subjekt, budući da može djelovati samo otvarajući se 'drugomu' koji je Duh Sveti. Šutnja je pečat, u pojmovima obrednih kodova (*poietika*) kristološko-trojstvenoga gibanja koje je vlastito kršćanskoj liturgiji, a ujedno je i teofanija, Bogoobjava (*estetika*) da »naša riječ, naše gibanje, pjevanje, klanjanje, trebaju poprimiti oblik ti-hoga djelovanja Duha Svetoga, Duha Božje Riječi.

I naša se ograničena šutnja, uključujući obredno izraženu šutnju, rađa iz šutnje Duha Svetoga i samo od te šutnje dobiva snagu, smisao, obzorje.« (S. Maggiani)

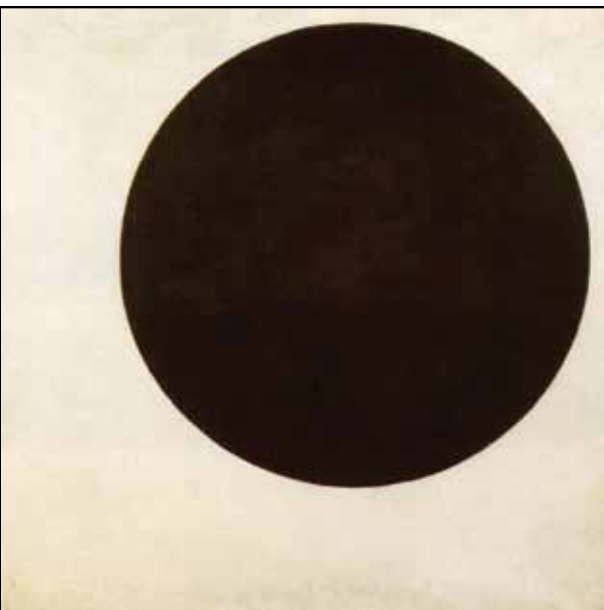
Utjelovljena Riječ – ispunjenost šutnje

Kao što u glazbi šutnja, stanka ili udasi stvaraju jači dojam te nadahnuću skladatelja daju bogatiji izričaj, tako šutnja u liturgiji ne djeluje samo radi eksteriorizacije najsnažnijih osjećaja, već *priopćuje dubine objave*. S motrišta liturgijske teologije progresivno shvaćamo da bez šutnje u liturgiji sve postaje bezbojno. To se ne događa zbog toga što bi šutnja bila odražaj nejasnoga estetizma. Ona je očitovanje događaja Božje riječi, a s time i svetoga čina. Šutnja je dokidanje bilo koje geste, riječi i obreda do mjere da je ona sama obred. Šutnja nije mrtva točka, nego vrhunac koji pokazuje Duha Svetoga, njegovu prisutnost, njegovo djelovanje koje uvodi u Božji prostor-vrijeme i ostaje dijelom toga otajstva.

Ako svo simboličko djelovanje u slavlju, izravno ili neizravno, utječe na najdublje slojeve subjekta, obredno življena šutnja pogoduje otvaranju onima koji su kraj nas, a osobito Onomu s kojim se su-djeluje. Baš on zahtijeva *šutljivost vremena-prostora*, jer se očituje u lahoru (usp. *1Kr* 19,12; *Iv* 3,8) u neizrecivim uzdasima (usp. *Rim* 8,26), dovodeći do učinkovitosti obredno djelovanje svih.

U šutnji iz koje provire Riječ kršćansko slavlje pronalazi jedno od izvorišta na kojemu može uzgajati prikladan odgovor 'u istini' da nar kojega je primilo. Šutnja je prostor otajstva ljubavi; ona je stvarateljstva prisutnost i objava; ona nas dovodi do onoga Božjeg: »u početku«. Kozmička tišina objavljuje tragove Stvoritelja: »Nebesa slavu Božju kazuju, naviješta svod nebeski djelo ruku njegovih. Dan danu to objavljuje, a noć noći glas predaje. Nije to riječ, a ni govor nije, nije ni glas što se može čuti...« (*Pis* 19,1-4) Bog je svemu stvorenomu dao govor kojim nužno, govoreći o sebi, mora govoriti i o njemu, Bogu.

Iskustva Mojsija i Ilije pokazuju življenje ti-hoga prolaska Vječnoga (usp. *Izl* 33,23). U osobnoj šutljivosti otvara se Biću kao cjelovitosti koja

Motriti i osluškivati šutnju. (Kazimir Malevich, 1920.)

se objavljuje. Zbog toga su zanimljivi psalamski i proročki izriječ, kao što je masoretski tekst Ps 65,2: »Za tebe je šutnja (*dumijah*) hvalospjev« (*Tibi silentium* – ili: *silens* – *laus*.); ili pak Habakukov poziv na pripremu Bogobjave: »Ali Gospodin je u svojem svetom Hramu: nek zemlja sva zašuti pred njime!« (*Hab* 2,20) Kao što šutnja tvori najgovorljiviji oblik objave, tako je i najgovorljivije sredstvo klanjanja šutnja. Šutnja je korjenito 'suzvučje' s Bogom. Ona osluškuje, dohvaća i preriče 'zvuk' koji dolazi od Boga. Baš kao i riječ, ljudska šutnja izranja iz vječne Šutnje. *U šutnji i iz šutnje proizlazim ja, svijet i govor u jedinstvenome međuodnosu.* Ljudska, ograničena šutnja živi kao odgovor na Božju djelatnu šutnju, jer bi drukčije bila u opasnosti da postane nijemost, odsutnost, praznina. Samo Bog koji se daje (iz neuvjetovanosti, dakle: ljubavi) može dati smisao ograničenosti šutnje stvorenja. Taj dar se objavio apsolutnim i konačnim u šutljivome samodirivanju Božje Riječi.

Božićna liturgija, oslanjajući se na tekst iz *Knjige mudrosti* (*Mudr* 18,14-15), upućuje na izvanrednu zbilju: »Dok je duboka tišina svime vladala, i noć brzim tijekom stigla do sredine puta svoga, sišla je tvoja svemoguća Riječ s nebesa,

Gospodine, s kraljevskih prijestolja, aleluja« (*Božanski časoslov*, antifona za *Veliča*, 26. prosinca). Utjelovljenje Riječi dovodi do punine objavu dinamične Božje šutnje prepune ljubavlju, dajući nam ključ čitanja na koji način on nastavlja djelovati u Crkvi i u povijesti. Iz šutnje Očeve, iz ljubavi Oca i Sina proizlazi Duh Sveti; iz šutljive, neizrecive ljubavi događa se šutljivo Utjelovljenje Riječi: »Kada dođe on – Duh Istine – upućivat će vas u svu istinu; jer ne će govoriti sam od sebe, nego će govoriti što čuje.« (*Iv* 16,13)

Kako bi Riječ mogla progovoriti ljudima, usvaja ljudsku dinamiku skrivenoga i objavljenoga otajstva, šutnje i riječi. No, da bi riječ mogla odjeknuti treba joj ona ljubav u koju je ogrnuta, da bi došla do razumijevanja. Božja Riječ se utjelovljuje i silazi k čovjeku s ciljem da bude vraćena Ocu.

Kršćansko slavlje kao djelovanje Riječi-Šutnje

Iz prvih se objava Boga jasno uočava nužnost ograničene šutnje (*silentium finitum*), ponajprije u stavu klanjanja pred Vječnim. Kao kršćani smo poučeni da naša šutnja djeluje u smjeru odgovora na djelatnu prisutnost Duha i na otvaranje njegovu djelovanju. U liturgijskome slavlju, osobito sakramentalnome, postajemo sudionicima glavnoga Subjekta: »Nitko ne može reći 'Gospodin Isus' osim u Duhu Svetom.« (*1Kor* 12,3) U tome smislu »Duh potpomaže našu nemoć« (*Rim* 8,26) i onda kada ne znamo izreći svoju molitvu. Naša riječ, naše kretnje, pjevanje, klanjanje trebaju zadobiti svoju formu baš od šutljivoga djelovanja Duha Božje Riječi. Samo iz Duha naša obredna šutnja crpi snagu, smisao i obzorje. To znači posvetiti pozornost činjenici da kršćanska liturgija bez Duha ne postoji te da je ta liturgija božansko-ljudsko djelo.

Ako liturgija živi od te svijesti; ako živi isustvo Duha koji šutljivo djeluje, tada će i ljudska riječ biti više riječ; obredne kretnje i stavovi bit će vjerodostojnije, a pjevanje, kao i sva druga umjetnost, nužno će izrastati iz liturgije za liturgiju. Time se čuva liturgijska istinitost i naslućuje što to znači slaviti »u Duhu i istini«. U liturgiji predsjedatelji nisu *performeri*, jer je Duh Sveti njezin

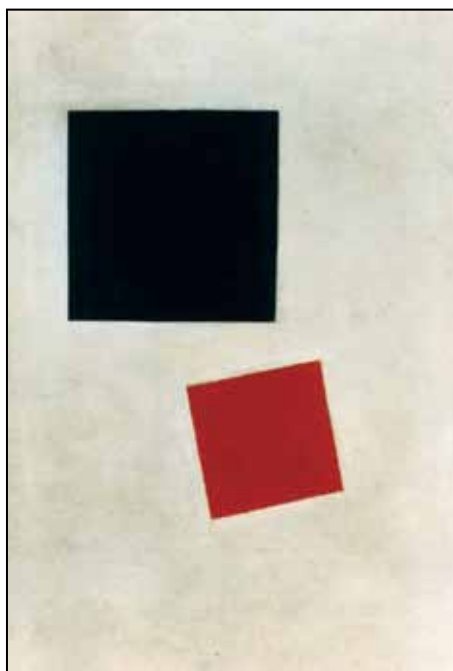
istinski 'Performer', *Oblikovatelj* i *Vršitelj*. I što je liturgija *duh*-ovnija, tim će više biti u suglasju s Utjelovljenjem i odražavati ljudskost ispunjenu Duhom. U liturgiji se ne sluša i ne govori tako da to postane zatvoren govor, ljudski govor; u liturgiji se ne giba da bi se nekoga vidjelo i promatralo, niti se pjeva, da bi se slušalo same sebe. U tom krugu liturgijske narcisoidnosti nastaje buka – zaborav Duha, bolna nesposobnost za otvaranje Božjemu djelovanju i ujedno je umrtvljivanje sastavnica same zajednice.

U tome smislu valja čitati i obrednu šutnju i pitati: Koliko govor zadobiva smisao i značenje i koliko se rađa iz šutnje i k njoj vodi? Koliko napušta instrumentalizaciju šutnje pojačavajući njezin obredni funkcionalizam? Naime, *samo se u šutnji nalazi sjedinjenost*. Iako riječi spajaju (jer postoji šutnja kao nijekanje komunikacije), istina je da oni koji su sjedinjeni – šute. Stoga i liturgija, prožeta različitim govorima, živi od šutnje. U njoj zajednička šutnja može biti konačni doseg, a sve što joj prethodi nije drugo doli uvod u tu konačnu šutnju.

Liturgijsko će slavje biti 'lijepo' onda kada živi sklad istine i ljubavi koja se rađa iz činjenice da u svemu i po svemu »Duh i Zaručnica govore: *Dodi.*« (Otk 22,17) Očita je potreba za odgojem za šutnju, za tim sretnim govorom kršćanskoga slavlja. Slavje koje gomila jedan obred na drugi; koje nema svoje slušateljske stanke, umara zajednicu, a da ju pritom ne odgaja. Postoji opasnost da se 'disanje liturgije' prekine, a time i uguši, jer liturgija jest nalik disanju. Osjetljivost, obredno programiranje, diskreciju, dotjeranost ne može nikomu pružiti naputak (rubrike) liturgijskih knjiga. To je plod molitve i življenje Otajstva na koje smo pozvani.

Formacija u mistagoškome smislu ne treba se bojati plivati protiv struje. Na Zapadu postoji prošireno negativno poimanje šutnje, ali baš zbog neizrecivosti djelovanja Duha, jedan od najvećih izazova za liturgijsku obnovu ostaje *pre-ricanje šutnje*.

Živjeti liturgiju bez šutnje nalik je životu bez kože pod snažnim udarom sunčanih zraka ili naleta kiše. *Tibi silentium laus!* ■

Kazimir Malevich, 1915.

Šutnja riječi

Kad približim se Bogu,
u želji da mu zborim
o življenju svom,
tad preda nj kleknem
i šutnji pustim
da usnama svojim
izusti svu istinu bića mog.
Da, šutnja je iskrenija od riječi,
i istinitija od riječi,
jer nemoćne su riječi
i pretihe su
i ne mogu doprijet'
do slušanja tvog.

Bože, ti što iz predvječne šutnje
šalješ nam Riječ,
utišaj nam riječi
i prigni uho šutnji našoj
da umijemo čuti šutnju tvoju
i u šutnji primiti Riječ.

T. C.

Liturgijski čini šutnje

Govor šutnje i njezina dinamika u liturgijskim slavljima

Ante Crnčević

U liturgijskoj je tradiciji sačuvana drevna pjesma koja izriče otajstvo Božjega utjelovljenja: »Dok je *mirna tišina* svime vlada-la i *noć* brzim tijekom stigla do sredine puta svog, jurnula je, Gospodine, tvoja svemoguća riječ s ne-besa, s kraljevskih prijestolja.« Bog se objavljuje u *tišini noći*, u samoći, izvan grada, daleko od svih, daleko od podnevnoga svjetla i vreve ljudi na trgovima. Ipak, ta objava u tišini bila je glas-nija od svih ljudskih riječi. Događaj iz pastirske špilje pored Betlehema, – najmanjega(!) među kneževstvima Izraelovim (usp. *Mih* 5,1) – zasje-nio je sva povijesna događanja inscenirana na trgovima carskih središta. Spasenjska preobraz-ba svijeta i povijesti začine se u *noći i tišini*.

Glas tišine i svjetlo tame

Noć i tišina slike su i našega pronalaska Boga. Šutnja je mjesto otkrivanja Boga. Svijet je danas, međutim, zaglušen mnoštvom riječi, apela, poru-ka, poslanica... Svatko se osjeća pozvanim i odgo-vornim nešto reći o svemu što se zbiva. Ankete to vjerno pokazuju! Mikrofon nas presreću i na uli-cama. Važne su riječi, mišljenja... Na kraju, nakon toliko izgovorenih riječi opet smo na početku, u neznanju koje nas sili na šutnju, na osluškivanje, a ne na izricanje riječi i mišljenja. Ta *zaglušenost riječima* prisutna je i u govoru o Bogu, u teologi-ji, u liturgiji, u molitvi... Riječi se slažu na riječi. Toliko su prisutne da više ne ostavljaju prostor slušanju. I tako postaju nemoćne. Što su snažnije, to je zaglušenost veća i nepodnošljivija, sa sve manjom mogućnošću slušanja. Inflacija riječi osakaćuje i obezvrjeđuje riječ.

Uz riječi, koje preplavljuju svijet, postoji i druga zamamnost za današnjega čovjeka: *svje-tlo*. Spoznaju Boga i susret s njim zamišljamo i očekujemo kao jasnoću znanja i gledanja, kao »bljesak Svjetla«, kao obasjanost i toplinu. Pro-

movirajući svjetlo razuma i znanja, iluminizam je dotaknuo i zahvatio gotovo sve sfere života. Pa i vjeru. Čeznemo za jasnoćom znanja i gledanja. No, uči nas sv. Toma Akvinski, traženje i spozna-ja Boga uvijek su *cognitio vespertina*, traganje u »polutami večeri«, večeri koja čezne za zorom i svitanjem. Čar večeri moguće je doživjeti samo ako se udaljimo od reflektora i drugih izvora svje-

Traženje i spoznaja Boga uvijek su *cognitio vespertina*, traganje u *polutami večeri* koja čezne za zorom i svitanjem.

Šutnja je sestra večeri. Zato je šutnja neodjeljiva od iskustva tame koja se topi pred dolaskom Svjetla.

tla. Samo tama daje ljepotu zvjezdanome nebu i rumenilu zore. Život vjere ne smije se odreći to-ga iskustva večeri koja otkriva trag svjetlosti i pru-ža sigurnu nadu u Svjetlo. Čovjek, dok je god na zemlji, dionik je toga iskustva večeri, tame i nje-zine tišine. Tek onkraj smrti, nakon prolaska »noći«, imat će otvoren pristup svjetlu i gledanju: *cognitio matutina* dar je nebesnicima, onima koji više nisu u traganju, nego u zbilji Božje slave. Na-ma, pak, ostaju *večer i tišina*, zbilje koje ne obilu-ju ni svjetlom ni riječima.

Gospodin Bog doći će »u noći«, opominje nas Pismo. Potrebni smo *tišine i šutnje* koja će liječiti svijet od zaglušnosti riječi. Potrebni smo i objavi-teljske *tame* kojom ćemo čovjeka liječiti od zasli-jepljenosti svjetlom koje nudi svijet. To nije bijeg od svijeta, nego otvaranje rađanju novoga svijeta.

Liturgija Crkve povlašteno je mjesto susreta s Bogom – ne samo u snazi riječi, pjesme, glazbe i obrednih čina, nego i u *snazi šutnje*. Štoviše, u liturgiji šutnja prethodi i riječi, i pjesmi, i glazbi, i pokliku, i svakome drugom verbalnom izričaju.

Bez šutnje svaka riječ ostaje nemoćna, suvišna. U liturgiji se riječ rađa iz šutnje i vodi k šutnji. Jedino u trajnoj uzajamnosti i dijalogu riječ i šutnja zadobivaju snagu govora. Liturgija se ne razumijeva iz riječi, nego iz šutnje koja otkriva i uprisutnjuje živu Riječ. Uzvišenu zbiljnost Kristove otkupiteljske prisutnosti liturgija izriče šutnjom.

Ako je igdje potrebno paziti na zaglušnost riječi, onda je to zasigurno u liturgiji Crkve. Dati vrijeme šutnji, biti pomnjev na govor šutnje, umjeti slušati šutnju – to su mjerila istinitosti slavlja.

Pred uzvišenošću Božje prisutnosti sve naše ljudske moći ostaju nemoćne. Riječ ostaje nedorečena, gledanje ostaje slijepo, dodir ostaje nedovoljno osjetan za puno iskustvo Boga. Šutnja se ne tiče samo riječi i govora. Ona uključuje i gledanje koje nadvisuje moć očiju, uključuje zajedništvo koje nadvisuje snagu dodira i osjeta. Šutnja je *dogadanje*, *čin*, liturgijski čin.

Možda nas nastojanja liturgijske obnove još nisu dovela do takvoga doživljavanja šutnje. Neosporno je da u liturgiji osjećamo potrebu trenutaka šutnje. No, ta se šutnja nerijetko zaustavlja na ispunjenju potrebe za sabranošću, za smirenjem, za skladnošću, za privatnošću ili osobnošću. Doživljavamo je kao neaktivnost, kao smiraj, kao odsutnost svega. Liturgija ne treba takvu šutnju! Liturgija je čin (*ergon*) pa, stoga, i šutnja, kao njezin sastavni dio, treba uzrasti u *čin* u potpunome smislu riječi.

Papa Ivan Pavao II., razmišljajući o prijedeno-me putu liturgijske obnove, opominje da je danas u našim zajednicama potrebno »s posebnom za-uzetošću njegovati *iskustvo šutnje*« (*Spiritus et Sponsa*, 13). U društvu, koje živi sve burnijim i bučnijim načinom života, *otkriti vrijednost šutnje* od životne je važnosti. Jednako je i s Crkvom. I ona može postati dijelom toga zaglušnog orkestra. Ona, istina, ne smije prestati govoriti. No, njezin glas treba izranjati iz otajstvene šutnje koja riječi daje novu snagu. Snaga njezine šutnje jamčit će snagu njezinoj riječi. Ako je igdje potrebno pazi-

ti na zaglušnost riječi, onda je to zasigurno u litur-giji Crkve. Dati vrijeme šutnji, biti pomnjev na go-vor šutnje, umjeti slušati šutnju – to su mjerila istinitosti naših slavlja. Ostaje li u našim liturgij-skim slavljinama, opterećenima bremenom tolikih riječi i činā, mjesta za govor šutnje i za događanje šutnje?

Djelatna šutnja u liturgiji

Česti su prigovori da današnja liturgijska praksa ne nudi stvarno iskustvo Boga i njegova dara spa-senja. Opravdana želja za aktivnim sudjelovanjem vjernika u liturgiji u nemalome broju zajednica pretvorila se u liturgijski aktivizam koji zajednicu angažira, ali ne zahvaća. »Aktivno sudjelovanje« jedna je od najznačajnijih sintagmi promoviranih u nastojanjima liturgijskoga pokreta i poslijesa-borske liturgijske obnove. Snažna želja za djelat-nim sudjelovanjem često se međutim predstavlja-la kao oprečnost ili suprotnost dotadašnjoj praksi koja je ostavljala malo mjesta za uključivanje vjer-ničke zajednice. Negdašnja je praksa, umjesto dje-latnoga udioništva, zajednici ostavljala gledanje i šutnju. No, to nije bila šutnja *u liturgiji*, nego *za vrijeme liturgije*. Takva šutnja nije omogućavala uključenje u liturgijsku zbilju, nego je samo osta-vljala prostor za vlastitu, individualnu pobožnost i duhovnost.

Šutnji, koja je nekoć bila poimana kao liturgij-ska *neaktivnost*, obnova je suprotstavila aktivno sudjelovanje, aktivnost, ne imajući uvijek u vidu da i šutnja može biti *aktivna*, oblik aktivnoga su-djelovanja. Stoga je praksa kroz zadnja desetljeća šutnji ostavljala malo prostora, pa i onda kad ju dinamika obreda predviđa kao integralni litur-gijski čin unutar slavlja. Danas se sve više uočava nezamjenjivost šutnje u liturgiji.

U vrjednovanju liturgijske šutnje valja, među-tim, voditi brigu o zamkama koje mogu učiniti da šutnja ne bude obogaćenje nego opterećenje obreda: a) trenutke šutnje treba utkati u ritam i zakonitosti dinamike slavlja, poštujući narav sva-koga liturgijskoga čina, osobito onih čina na koje se šutnja naslanja; b) potrebno je promicati i stva-rati sadržajnu šutnju, šutnju koja je ispunjena iskustvenošću otajstvene zbilje, kako se trenutci

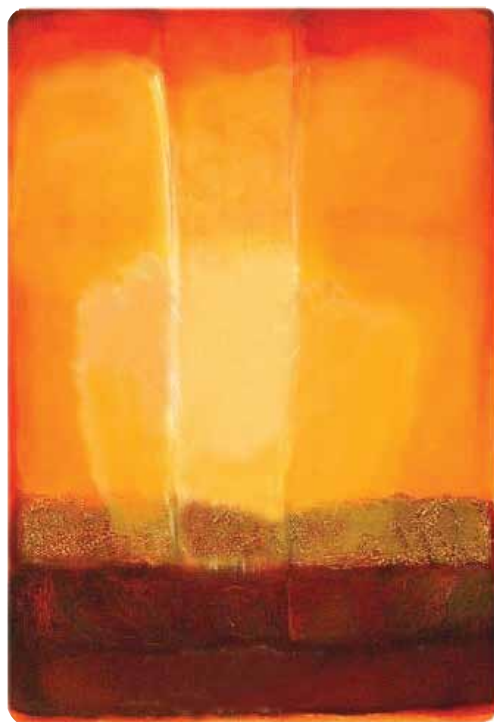
šutnje ne bi doimali kao stanka ili prekid slavlja; c) osjećajem za pravu mjeru i trajanje liturgijskih čina šutnje pazit će se da ti trenuci šutnje ne naruše javni i zajedničarski karakter slavlja i ne pretvore ga u simultane duhovne čine pojedinaca (usp. *Opća uredba liturgije časova*, 202-203).

Značenje pojedinih oblika i trenutaka šutnje u slavlju zavisit će, u velikoj mjeri, o mjestu koje šutnja zauzima unutar dinamike slavlja. Kao što način zborenja riječi u liturgiji ima zadaću čuvati i izricati vlastitost svakog pojedinog govornog oblika – pa ćemo tako razlikovati »govor« molitve, poklika, zaziva, navještaja, hvalospjeva, himna, odgovora, kajanja, klicanja i drugih »rodova« liturgijskoga verbalnoga komuniciranja – s jednakom ćemo osjetljivošću i brigom njegovati i raznorodnost *tipologije šutnje* unutar istoga liturgijskoga slavlja. Šutnja koja će pružiti vrijeme činu kajanja neće biti jednaka šutnji koja slijedi nakon predsjedateljeva poziva na molitvu. Šutnja koja usvaja naviještenu Božju riječ neće biti istoznačna sa šutnjom koja nas otvara klanjanju i zajedničkom zahvaljivanju nakon pričesti. Govor šutnje ima vlastitu morfologiju i sintaksu sa zadaćom da, na način vlastit svakome liturgijskome činu, *priopći* i *omogućiti iskusiti* otajstvenu zbiljnost čina kojem pripada kao njegov integralni dio.

Moć šutnje na vjerodostojan se način pokazuje u glazbi. Glazbene su stanke u potpunosti utkane u ritam, metriku i tempo glazbenoga djela. Zato stanka nije prekid djela. Ona naglašava i jasnije izražava temu glazbenoga izricanja. Stanka će upotpuniti zvučnost glazbala i glas pjevača. Na sličan će način trenutci šutnje u liturgijskome slavlju slijediti ritam, dinamiku, zvučnost i sadržaj pojedinih obrednih »sekvenci«, integrirajući se u njih i dajući im puniju izričajnost i doživljajnost.

Dinamika i tipologija šutnje

Vrjednujući obrednu dinamiku slavlja i raznorodnost iskustava spasenja što se kroz liturgiju daruje Crkvi, potrebno je uočiti i *dinamiku šutnje* u liturgijskim slavljinama. Svaki od pojedinih trenutaka šutnje što ih predviđa obredna dinamika ima svoju vlastitost značenja i svoj način govora. Naznačit ćemo neke od njih.

Šutnja je epikletski znak – uprisutnjuje silazak Duha.

a) Šutnja pristupanja božanskoj zbilji

Slavlje euharistije u najstarije je doba započinjalo šutnjom, ulaskom biskupa ili svećenika u prostor slavlja u šutnji. Ta šutnja »prvoga koraka« uprisutnjuje Gospodinov dolazak u zajednicu koja u bdijenju, u noći, čeka božanskog Zaručnika. Božanski Logos došao je iz vječne Božje šutnje (sv. Ignacije Antiohijski), šutnje koja je bila prije svega, i prije stvaranja svijeta. Otajstvo utjelovljenja zbililo se daleko od ljudi, *u šutnji noći*. Liturgija je, kao otajstveno zajedništvo vjernike s Kristom, novi silazak Riječi u tijelo Crkve. Stoga početku liturgije odgovara šutnja. Prva riječ pripada božanskoj Riječi. Ljudska je riječ nijema i nemoćna prije nego je oživljena snagom utjelovljene Riječi. Njezin silazak daruje ljudskoj riječi snagu govora. Primjer takve prakse čuva se još i danas u liturgiji Muke Gospodnje na Veliki petak. U tome slavlju gesta prostracije upotpunjuje šutnju. Šutnja je *prostracija glasa i riječi pred Bogom* koji dolazi. Svaka liturgija vrijedna je toga poklonstva glasa i riječi.

Ta nužna šutnja iščekivanja i sabranosti i danas nužno prati početak svih liturgijskih slavlja. U slavlju euharistije, odmah nakon iskazivanja časti oltaru, koji je znamen Krista, i nakon pozdrava zajednici riječima Uskrsloga (»Mir vama!«), slijedi vrijeme šutnje (*brevis pausa silentii*). Ti trenutci ujedinjuju šutnju iščekivanja i šutnju kajanja. Kristovim dolaskom prekinuta

Slušanje Božje riječi u tišini osposobljava nas za *slušanje Božje šutnje*. Doista, čovjek postaje istinskim vjernikom kad se njegova šutnja stopi – u razumijevanju i prihvatanju – s Božjom šutnjom.

je šutnja iščekivanja. Ispunjeno iščekivanje sada prerasta u nemir zbog nedostojnosti stajanja pred Njim. Šutnja umiruje taj nemir. Priznanjem grijeha i kajanjem šutnja otvara vrata čovjekova srca. I ono je potrebno Božjega utjelovljenja. Božji silazak u zajednicu vjernika ne ostaje samo među vjernicima, on zahvaća i prožima okupljene, silazi u dubinu srca svih prisutnih. To je preduvjet da bi se zajednica prepoznala kao Crkva – zajednica ujedinjena jednim Duhom. Samo šutnja može biti svjedok te otajstvene zbiljnosti. Štoviše, izvan šutnje te zbilje nema.

Uzvišenost i dubina ove zbiljnosti najbolja je kritika našoj liturgijskoj praksi. Toliko smo puta dionici slavlja na čijem smo početku pozvani na sabranost pred Gospodinom i na kajanje – no bez mogućnosti sabiranja i kajanja. Riječ se niže za riječju, i tako jedna drugoj guše značenje. Nerijetko su riječi poziva na kajanje odmah prosljeđene riječima kajanja (»Ispovijedam se...«), bez nužnog vremena šutnje koja bi pozivu na kajanje dala odgovor i smisao, a riječima kajanja pravo značenje. (Nakon i zbog takvih »slavlja« i zbog uskraćene šutnje doista je potrebno zaustaviti se u šutnji... i kajanju!)

b) Šutnja sabranosti i molitve

Crkva, zajednica vjernika okupljena u Kristu, subjekt je liturgije. Subjektivna narav Crkve u liturgiji očituje se i onim dijelovima slavlja koje vrši pred-

sjedatelj ili neki drugi liturgijski služitelj. Predsjedatelj ravna liturgijom zajednice, on *pred*-moli, *pred*-slavi čin zajednice. Predsjedateljska narav svećeničke službe i zajedničarski karakter liturgije pokazuju se i ovjerovljuju, na osobit način, u predsjedateljskim molitvama. Na početku tih molitava predsjedatelj poziva na molitvu; pozivu slijedi *molitvena šutnja* zajednice, a potom molitva koju izriče predsjedatelj. I ovdje je potrebno istaknuti kako je potrebno dati smisao pozivu »Pomolimo se« (odnosno drugim pozivima s jednakim sadržajem). Šutnja koja treba uslijediti nije samo okvir za osobnu molitvu pojedinaca, ona sama jest molitva. Nije dostatno samo ostaviti vrijeme za tiho izricanje molitvene nakane. Potrebno je da i šutnja progovori svojom snagom, da bude doživljena kao ujedinjujuća snaga molitve Crkve. Stoga će šutnja u tim trenucima trajati dulje od vremena potrebnog za izricanje osobne molitvene nakane.

S iznimnom pozornošću valja vrjednovati šutnju kod zborne molitve u slavlju euharistije. Riječ je o ujedinjujućoj molitvi (*collecta*). Zadaća joj je da molitve pojedinaca, izrečene snagom šutnje, sabere u jednu molitvu zajednice. Uvodni obredi slavlja kulminiraju u toj molitvi koja skup pretvara u zajednicu, njezine molitve u molitvu. Bez djelatne šutnje ta će molitva ostati na razini nezamjetne i osobne molitve svećenika. Šutnja predaje molitve pojedinaca Crkvi koja ih prima kao svoju molitvu. Praksa još uvijek uskraćuje tu šutnju okupljenoj zajednici, ili je ne pruža u mjeri koja bi bila potrebna za eklezijalnu preobrazbu okupljenih vjernika.

Neki slavitelji, svjesni potrebe i snage molitvene šutnje u liturgiji, znaju trenutke šutnje smjestiti u obredne elemente kojima šutnja ne pripada te tako izmjenjuju značenje obrednoga čina na koji se šutnja naslanja. Sveopća molitva ili molitva vjernika treba uvijek ostati *čin zajednice* (*oratio fidelium*) s uključenjem potreba cijele Crkve i čitavoga svijeta (*oratio universalis*). Zato šutnja na kraju molitvenih zaziva, zamišljena kao prostor za izricanje »molitava skrivenih u srcima pojedinaca«, odnosno kao poseban molitveni »zaziv šutnjom«, tu ne nalazi svoje prirodno

mjesto. Štoviše, takva šutnja uskraćuje sveopćoj molitvi dimenziju eklezijalnosti i sveopćosti te tako narušava dinamiku slavlja i sliku Crkve koja moli »jednim glasom«. Ako se s brižnošću pazi da sve molitvene nakane »izražavaju prošnju cijele zajednice« (OURM 71), onda tu istu zadaću treba odražavati i šutnja, ukoliko je utkana u sveopću molitvu.

Šutnja može biti integrirana u sveopću molitvu liturgijske zajednice, no jedino ako ne narušava eklezijalnu i univerzalnu narav te molitve. Tradicija je u liturgiji Velikoga petka sačuvala divan primjer svečanoga izricanja molitvenih nakana: đakon (ili drugi služitelj) izriče molitvenu nakanu, slijedi šutnja u kojoj zajednica usvaja i intenzivira tu nakanu, a svećenik predsjedatelj molitvu zajednice u šutnji pretače u zajednički molitveni izričaj. U tome drevnome rimskom načinu sveopće molitve, dakle, svaki zaziv započinje izricanjem nakane, upotpunjen je šutnjom i molitvom. Takav je način moguće slijediti i u svim drugim slavlji- ma, osobito onim svečanicijima. Vrijedan je i drugi način integriranja šutnje u sveopću molitvu, način preuzet iz istočne tradicije: na svaku izrečenu molitvenu nakanu zajednica će, umjesto nekim zazi- vom ili poklikom, odgovoriti kratkom šutnjom (OURM 71). »Spontanost« šutnje i »spontanost« molitve, o čemu se počesto govori, nije u ovome kontekstu najprikladniji način njegovanja moli- tve Crkve za cijeli svijet.

c) Šutnja pred Riječju

Navještaj Božje riječi u liturgiji nalazi odgovore u pjesmi, pokliku, gestama, u »razlamanju« i bla- govanju riječi (u homiliji), ali i u šutnji zajednice. Šutnja je ambijent usvajanja riječi, mjesto njezina liturgijskoga utjelovljenja. »Čuj Izraele!« – stal- lan je Gospodnji poziv narodu koji je spreman poći putem njegovih riječi. Slušanje je prva spo- na dijaloga, osobito božanskoga. Ilijino iskustvo Jahve u »šapatu blagoga lahora« (1Kr 19,12), od- nosno u »tihom glasu tišine« – kako bi se reklo u doslovnijem prijevodu – trajno je nadahnuće za šutnju pred Bogom koji govori. Slušanje Božje riječi u tišini osposobljava nas za *slušanje Božje šutnje*. Doista, čovjek postaje istinskim vjernikom

Šutnja je motrenje koje tamu preobražava u svjetlo.
(Frauenkirche, Dresden)

kad se njegova šutnja stopi – u razumijevanju i prihvaćanju – s Božjom šutnjom. Tu Bog progo- vara riječima koje uho ne zamjećuje. Sveti Au- gustin govori o osluškivanju Boga »u ušima sr- ca« (*in aure cordis*), dakle u dubini bića. Crkva Božju riječ naviješta da bi bila »shvaćena srcem« (OURM 56).

Možda bi čovjeku današnjice, zaglušenom bu- kom i bujicom riječi, više odgovarao Božji poziv »Gledaj!«, nego »Čuj!« ili »Slušaj!«. No, početak je u slušanju, a ne u gledanju. Gledanje je povla- stica onih koji osluškuju tišinu, u dnu svoga bića. Samo oni umiju gledati – ne tjelesnim očima nego očima vjere, darovana im je *visio beatifica*.

Čitanje nije put pravoga razumijevanja riječi. Ono može biti tek preduvjet nužnoga slušanja. Židovski pisac André Nehr s jasnoćom razlaže ka- ko Biblija nije knjiga riječi nego *knjiga šutnje i slušanja*. Bog se objavljuje šutnjom: o njemu sna-

gom šutnje govore sva stvorenja. Stoga čitanje i navještaj Božje riječi, koja otkriva Božju šutnju, treba slavljeničku zajednicu dovesti do iskustva slušanja i šutnje.

Kršćanska liturgija veliku važnost daje Božjoj riječi. Poslijesaborska je obnova »liturgiju riječi« uvela u svako liturgijsko slavlje. Liturgija riječi! Ako navještaju riječi i govoru o riječi nedostaje šutnja, u čemu će se prepoznati »liturgija« riječi? Moguće je prirediti obrednu dramatiku riječi, ali liturgiju će na najvlastitiji način omogućiti šutnja – kao kolijevka utjelovljenja riječi.

Liturgijske odredbe predviđaju da je u liturgiju riječi moguće utkati različite trenutke šutnje: prije negoli započne sama liturgija riječi, poslije prvoga i drugoga čitanja te nakon homilije. Razbor koji će prosuditi koji će od tih trenutaka navise odgovarati nekome slavlju i konkretnoj zajednici vjernika te osjećaj za pravu mjeru šutnje, bit će nužni kako šutnja ne bi utrнула žar Božjega govora i njegove prisutnosti. Šutnja nije element koji je moguće tek jednostavno »pridodati« navještaju riječi ili njezinu tumačenje u homiliji. Šutnja je ovdje u dijalogu s navještajem i s tumačenjem riječi. Zato je nužno paziti da i način navještaja i način tumačenja riječi dovedu do šutnje, pripreme zajednicu za govor šutnje. No, ako homilija postavlja više pitanja, dvojbi i protuslovlja nego što daje otvorenosti za susret s Gospodinom, onda šutnja koja bi uslijedila postaje mjesto pobune i traženja, a ne slušanja i prihvaćanja. Ako je u ne-

kome slavlju pljesak prirodan odjek homilije, tada imamo razloga pitati se je li ta homilija doista bila odjek naviještene riječi. Narav homilije, utkane u dinamiku slavlja, vodit će radije k šutnji. Riječ je izašla iz šutnje i traži šutnju, kao mjesto svoga počinka. Ona ne živi u glasu, u izgovorenosti, nego u slušanju i prihvaćenosti.

d) Šutnja klanjanja i zahvaljivanja

Starorimska predkršćanska kulturna praksa iziskivala je apsolutnu šutnju u činu prinošenja žrtve. Prinosu žrtve prethodio je glasan poziv na potpunu šutnju (*Parcito linguae!* ili *Favete linguis!*). Prinositelj žrtve zakrivao bi glavu skutima toge kako bi bio lišen svake nepotrebne riječi ili šuma. To je šutnja koja izolira i zatvara prinositelja žrtve. Samo je prinositelj stupao u hram.

Kršćanska liturgija njeguje šutnju, poznaje i poziv na šutnju, no, u kršćanstvu je riječ o šutnji koja je mjesto susreta. Sakramentalnom susretu Crkve s Kristom u euharistiji prethodi šutnja: »Svećenik se tihom molitvom pripravi da plodonosno primi Tijelo i krv Kristovu, a vjernici čine to isto moleći u šutnji.« (*OURM* 84). Takva odredba pretpostavlja da će pjesma koja prati obred lomljenja kruha (»Jaganjče Božji«) završiti sa završetkom lomljenja kruha i njegova dijeljenja svećenicima suslaviteljima. Ako ta pjesma svojim trajanjem prekrije i druge predpričesne čine (koji imaju sasvim drugo značenje od onoga što ga sugerira ta pjesma), tada iščekivanje

njezina završetka zatvara mogućnost šutnje i molitvene priprave. Molitvena šutnja najprikladniji je način priprave za sakramentalni susret. Čini se da tome svetom trenutku još uvijek ne dajemo prikladno ruho svetosti. Ova će šutnja, kao post riječi i zvuka, dati smisao i samome euharistijskome postu koji u vjernicima njeguje čežnju za sakramentalnim susretom s Kristom.

Potrebno je utišati glas i pojačati šutnju.

Sakramentalni susret traži odgovor šutnje: »Kad završi pričestivanje, svećenik i vjernici, ako je zgodno, neko vrijeme mole u tišini.« (OURM 88). U predsaborskoj liturgijskoj praksi čin osobnoga zahvaljivanja i molitve u šutnji bio je smješten izvan obreda, nakon mise. Obnova ga je htjela integrirati u sami tijek obreda jer šutnja može uvelike doprinijeti doživljavanju svetoga Susreta. Taj je susret vrhunac slavlja euharistije, klimaks sveukupne obredne dinamike, pa je razumljivo da traži bogatiju obrednost. Osobno zahvaljivanje i molitva u šutnji produbljuju intimu susreta. Samo šutnja može pružiti doživljaj intimnosti s Otajstvom.

Liturgijske odredbe toliko vrjednuju ovu obrednost zahvaljivanja da predviđaju zajedničko pjevanje nekog prikladnoga psalma, hvalospjeva ili himna zahvale – nakon molitve u šutnji. Ta će se popričesna pjesma svojim sadržajem i glazbenim izričajem, ističući slavljenje i zahvaljivanje, jasno razlikovati od pričesne pjesme. Nesumnjivo je da je svakodnevnoj liturgijskoj praksi potrebno još puno nastojanja oko istinitosti slavlja i jasnije zbiljnosti susreta s Bogom i njegovim spasenjem. Šutnja će otkriti mnoge elemente koji su do sada bili zastrti velom riječi.

* * *

Da bi liturgija Crkve bila stvarnost susreta s Kristom potreban je i *liturgijski predtakt šutnje*. Nova Opća uredba Rimskog misala naznačuje i potrebu šutnje koja će prethoditi samome slavlju. Šutnja koja će ispunjati okupljenu zajednicu u crkvi i liturgijske služitelje kod njihove priprave u sakristiji, pružat će potreban preduvjet za svetost i istinitost liturgijskoga slavlja. U glazbi predtakt uvodi u ritam glazbenoga djela. Liturgija za svoj predtakt odabire šutnju.

Ako u liturgiji šutnji dademo vrijeme i pravu mjeru, iskustvo šutnje dat će liturgiji *novu mjeru* – novu dimenziju otajstvenosti i svetosti Susreta s Gospodinom. Potrebno je slušati njegovu šutnju da ne bismo izgubili sluh za Riječ. ■

PROSINAC

3. N PRVA NEDJELJA DOŠAŠĆA

Jr 33,14-16; Ps 25,4b-5b.8-10.14; 1Sol 3,12 - 4,2; Lk 21,25-28.34-36

4. P Svagdan; ili: Sv. Ivan Damašćanski

Iz 2,1-5; Ps 122,1-9; Mt 8,5-11

5. U Svagdan

Iz 11,1-10; Ps 72,2.7-8.12-13.17; Lk 10,21-24

6. S Svagdan; ili: Sv. Nikola, biskup

Iz 25,6-10a; Ps 23,1-6; Mt 15,29-37

7. Č Sv. Ambrozije, biskup i crkv. naučitelj, spomendan

8. P BEZGRJEŠNO ZAČEĆE BL. DJ. MARIJE, svetkovina

Post 3,9-15.20; Ps 98,1-4; Ef 1,3-6.11-12; Lk 1,26-38

9. S Svagdan; ili: Ivan Diego Cuahtlatotzin

Iz 30,19-21.23-26; Ps 147,1-6; Mt 9,35-10,1.6-8

10. N DRUGA NEDJELJA DOŠAŠĆA

Bar 5,1-9; Ps 126,1-6; Fil 1,4-6.8-11; Lk 3,1-6

11. P Svagdan; ili: Sv. Damaz I., papa

Iz 35,1-10; Ps 85,9-14; Lk 5,17-26

12. U Svagdan; ili: Bl. Dj. Marija Guadalupska

Iz 40,1-11; Ps 96,1-3.10-13; Mt 18,12-14

13. S Sv. Lucija, djevica i mučenica, spomendan

Iz 40,25-3; Ps 103,1-4.8.10; Mt 11,28-30

14. Č Sv. Ivan od Križa, prezb. i crkv. naučitelj, spom.

Iz 41,13-20; Ps 145,1.9-13; Mt 11,11-15

15. P Svagdan; Iz 48,17-19; Ps 1,1-4.6; Mt 11,16-19

16. S Liturgija kvatri

Prigodna čitanja; Lk 17,11-19

17. N TREĆA NEDJELJA DOŠAŠĆA

Sef 3,14-18a; Ps: Iz 12,2-6; Fil 4,4-7; Lk 3,10-18

18. P Svagdan; Jr 23,5-8; Ps 72,2.12-13.18-19; Mt 1,18-24

19. U Svagdan; Suci 13,2-7.24-25a; Ps 71; Lk 1,5-25

20. S Svagdan; Iz 7,10-14; Ps 24,1-6; Lk 1,26-38

21. Č Svagdan; Pj 2,8-14 ili Sef 3,14-18a;

Ps 33,2-3.11-12.20-21; Lk 1,39-45

22. P Svagdan; 1Sam 1,24-28; Ps: 1Sam 2,1.4-8; Lk 1,46-56

23. S Svagdan; Mal 3,1-4.23-24; Ps 25,4-5.8-10.14; Lk 1,57-66

24. N ČETVRTA NEDJELJA DOŠAŠĆA

Mih 5,1-4a; Ps 80; Heb 10,5-10; Lk 1,39-45

Prva nedjelja došašća

3. prosinca 2006.

Ulazna pjesma

Ps 25,1-3

K tebi, Gospodine, uzdižem dušu svoju,
u tebe se uzdam, Bože moj:
ne daj da se postidim,
da se ne vesele nada mnoom dušmani!
Koji se u tebe uzdaju, postidjeti se neće.

Zborna molitva

Svemoguću Bože, mi s vjerom iščekujemo
Kristov dolazak. Udijeli, molimo te,
da mu idemo u susret pravednim životom
te nas, kad dođe, postavi sebi s desne
i uvedi u kraljevstvo nebesko. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, prinosimo ti ovaj kruh i vino,
dar tvoje dobrote. U ovoj službi pretvaraš ih
u sakrament svoga Sina: daj da nam on bude
dar vječnog otkupljenja. Po Kristu.

Pričesna pjesma

Ps 85, 13

Gospodin će dati sreću,
i zemlja naša urod svoj.

Popričesna molitva

Gospodine, daj da nam bude na korist
slavljenje ovih otajstava: po njima nas
u prolazu zemaljskim životom
naučiti ljubiti vječna nebeska dobra,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 339 K tebi, Gospodine
ili 362 Padaj s neba
Otpjevni ps.: 342 K tebi, Gospodine
Prinosna: 362 Padaj s neba (4. i 5. kitica)
Pričesna: 201 O svjetlo duša, Isuse
Završetak: 372 O Marijo, ti sjajna zornice

Prvo čitanje

Jr 33, 14-16

Učinit ću da nikne Davidu izdanak pravedni.

Čitanje Knjige proroka Jeremije
»Evo, dolaze dani – govori Gospodin –
kad ću ispuniti dobro obećanje što ga
dadoh domu Izraelovu i domu Judinu:
U one dane i u vrijeme ono
učinit ću da nikne Davidu izdanak pravedni;
on će činiti pravo i pravicu u zemlji.
U one dane Judeja će biti spašena,
Jeruzalem će živjeti spokojno.
A grad će se zvati:
Gospodin – Pravda naša.«
Riječ je Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 25,4b-5b.8-10.14

Otpjev: K tebi, Gospodine,
uzdižem dušu svoju.

K tebi, Gospodine, uzdižem dušu svoju.
Pokaži mi, Gospodine, putove svoje,
nauči me svojim stazama!

Istinom me svojom vodi i pouči me
jer ti si Bog, moj Spasitelj:
u tebe se pouzdajem svagda.

Gospodin je sama dobrotu i pravednost:
grešnike on na put privodi.
On ponizne u pravdi vodi
i uči malene putu svome.

Sve su staze Gospodnje ljubav i istina
za onog koji čuva savez njegov i propise.
Prisan je Gospodin s onima koji ga se boje
i savez svoj objavljuje njima.

Drugo čitanje

1Sol 3,12 – 4,2

Učvrstio vam Gospodin srca za dolazak Kristov.

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Solunjanima

Braćo:

Dao vam Gospodin te jedni prema drugima
i prema svima rasli i obilovali ljubavlju
kakva je i naša prema vama.

U onaj dan, vidjet ćete Sina čovječjega gdje dolazi s moći i slavom.
Uspravite se i podignite glave jer približuje se vaše otkupljenje.
(Katedrala u Orvieto, Fra Angelico, 1447.)

Učvrstio vam srca da budu besprijeekorno
sveta pred Bogom i Ocem našim
o dolasku Gospodina našega Isusa
i svih svetih njegovih s njime.
Uostalom, braćo, molimo vas
i zaklinjemo u Gospodinu Isusu:
primili ste od nas kako treba da živite
da biste ugodili Bogu.
Vi tako i živite pa sve više napredujte!
Ta znate koje smo vam zapovijedi dali
u Gospodinu Isusu.
Riječ je Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

— Ps 85, 8

Pokaži nam, Gospodine, milosrđe svoje
i daj nam svoje spasenje.

Evanđelje

— Lk 21,25-28.34-36

Približuje se vaše otkupljenje.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme reče Isus svojim učenicima:

»Bit će znaci na suncu, mjesecu i zvijezdama, a na zemlji bezizlazna tjeskoba narodâ zbog huke mora i valovlja.

Izdisat će ljudi od straha i iščekivanja onoga što prijeti svijetu.

Doista, sile će se nebeske poljuljati.

Tada će ugledati Sina Čovječjega gdje dolazi u oblaku s velikom moći i slavom.

Kad se sve to stane zbivati, uspravite se i podignite glave jer se približuje vaše otkupljenje.

Pazite na se da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj dan jer će kao zamka nadoći na sve žitelje po svoj zemlji.

Stoga budni budite i u svako doba molite da uzmognete umaći svemu tomu što se ima zbiti i stati pred Sina Čovječjega.«

Riječ je Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, ujedinjeni u radosnoj nadi i iščekivanju ponovnog Kristova dolaska, obratimo mu se molitvom da sva naša životna nastojanja upravi putem na kojem ćemo njega susresti:

1. Rasvijetli mudrošću svoga Duha Crkvu, navjestiteljicu tvoga spasenja, kako bi svaki čovjek u njoj mogao prepoznati svjetlo spasenja i znak tvoje trajne prisutnosti u svijetu, molimo te.
2. Obdari jakošću i ustrajnošću sve koji se rese kršćanskim imenom da budu vjerni suradnici tvog otkupiteljskog nauma te da, liječeći svako nerazumijevanje i razdor, pripravljaју svijet za Tvoj dolazak u slavi, molimo te.
3. Ispuni evanđeoskom nadom sve koji su pritisnuti životnim teškoćama i tjeskobama da osjete snagu tvoga dara i radost življenja, molimo te.
4. U svima nama, okupljenima na ovom svetom slavlju, probudi duh molitve i obraćenja; ne dopusti da nam radosti svijeta zapriječe dar radosti što je ti s ljubavlju daruješ, molimo te.
5. Nagradi vječnom radošću u svome Kraljevstvu našu pokojnu braću i sestre koja su preminula s nadom u susret s tobom, molimo te.

Gospodine Isuse Kriste, kad si uzlazio u slavu Očevu, ostavio si nam obećanje da ćeš ponovo doći u slavi i moći. Vodi nas mudrošću Duha Svetoga da živimo u trajnoj budnosti za susret s tobom, koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

Ljudski optimizam i(li) kršćanska nada

Vrijeme došašća obično doživljavamo kao vrijeme neposredne pripreve za Božić. Tom jednoznačnom dimenzijom došašća početak liturgijske godine lišavamo punine njezinoga značenja i simboličke stvarnosti. Prva dva tjedna došašća nemaju, naime, za cilj usmjeriti naš pogled prema slavljenju Božjega utjelovljenja, nego prvenstveno prema onome što je srž naše vjere – prema Kristovom *ponovnom Dolasku*. Kroz prva dva tjedna došašća liturgija nas upućuje na stvarnost koju su mnogi, poput velikog filozofa Kanta, željeli odgonetnuti kroz pitanje »Čemu se smijem nadati?«. Odgovor na to pitanje u kršćanskoj perspektivi tvori srž življenja vjere.

Nemoć optimizma i snaga nadanja

Vjera Crkve, koja postaje i našom osobnom vjedom, rađa se istovremeno kroz *pogled unatrag* i *pogled unaprijed*. Oni koji vjeruju ne mogu razdvojiti ova dva gledanja jer bi to bilo osiromašenje vjere. Vjera rađa *nadu* u *ostvarenje* onoga što je Bog obećao i već ispunio u Isusu Kristu. U Kristovom navješćaju Kraljevstva, u njegovoj brizi za siromašne, za potlačene i odbačene, u njegovoj brizi za patnike, u obećanju ponovnog dolaska i u njegovoj otkupiteljskoj smrti i uskrsnuću, dakle u već dogođenom spasenju, prepoznavamo *nalije* onoga što nas čeka, ali ujedno i *način* na koji smo kao kršćani pozvani živjeti svoju životnu stvarnost.

Pišući evanđelje Luka je očito ima pred očima upravo tu činjenicu. U događaju razorenja jeruzalemskoga hrama 70. godine mnogi su gledali

odlučujući znak ponovnog Kristovoga dolaska. Ubrzo su shvatili da smisao kršćanske nade nije znati dan Dolaska, nego *živjeti evanđelje* u iščekivanju Gospodinova dolaska. Tako je zajednica s vremenom razumjela da je iščekivanje Kristova ponovnog dolaska ishodište vjere. Upravo iz te usmjerenosti prema Učiteljevom povratku zajednica pokušava razumjeti njegove riječi kao one koje ih uče kako živjeti u povijesti, kako je preobrazavati snagom njegova Duha, ostvarivati njegovu prisutnost na zemlji i iščekivati Dolazak.

Takav je stav od samih početaka bio razlogom neprijateljstva prema kršćanima. Kako ističe Richard Niebuhr, antikni spiritualisti, modernimaterijalisti, marksisti i neoliberalni kapitalisti, pobožni Rimljani koji su optuživali kršćane za ateizam i moderni ateisti koji su ih optuživali za naivnost vjere, nacionalisti i humanisti – svi su bili ili jesu uvrijeđeni ovom dimenzijom kršćanske vjere koja, kako oni misle, priječi kršćane da se u punini angažiraju za boljitak čovjeka i čovječanstva. No, iz kršćanske perspektive to je zamjena teza koja na mjesto Boga želi postaviti razne ideologije. Krist je osposobio one koji u njega vjeruju da se zalažu za čovjeka i svijet u svjetlu vjere u njegov povratak i njegovu nazočnost u svijetu.

Kršćanstvo je iz te temeljne svijesti razvija nadu, a ne lažni optimizam, koji se temelji na uspjehu našega »moći činiti«. Ta nada nije ni ono što je Ernst Bloch nazivao »ontologijom nepostojeca«, niti je liberalni optimizam, koji vjeruje u bezgranični napredak kroz evoluciju, slobodno tržište i znanstveno vođeni razvoj povijesti.

Koji su temelji *kršćanske nade*? Prorok Jeremija prorokuje da će Bog ispuniti »dobro obećanje« što ga je dao. Ispunjenje njegova obećanja očituje se u utjelovljenu njegove Riječi i u ljubavi Isusa Krista. Stoga kršćanska nada svoje opravdanje nalazi u *logici dara* koji nam se daruje onkraj svakog našeg djelovanja. Kršćanska nada nadvisuje optimizam. Kako ističe papa Benedikt XVI., u logici optimizma nemamo se čemu nadati. Doista, ako se u životu vjere vodimo optimizmom ko-

ji ne počiva na prihvaćanju *darovanog* spasenja, onda ćemo morati sve sami ostvariti i izvan našega vlastitoga »moći« neće nam ništa biti dano.

Pružiti svjedočanstvo nade

Kršćanska nada ne strepi nad time hoće li se ostvariti cjelokupni napredak. Ona znade da treba *bdjeti i iščekivati* – i u vremenu kad ne posjedujemo sve što bi smo htjeli, pa i kad gledamo kako čovjek, zbog želje da posjeduje sve, u ime napretka biva spreman i 'sposoban' uništiti stvoreni svijet.

Zbog praznine i neuspjeha različitih optimizama, zbog razočaranja i čovjekova straha pred budućnošću, kršćani su pozvani dati *živo svjedočanstvo nade* koja je u njima. Kršćanin će stoga nastoji da njegova nada bude vidljiva u svijetu – tako što će ostati poslušan Učiteljevim riječima te ne dopustiti da mu srce »oteža« u proždrljivosti, pijanstvu i životnim brigama, u sinonimima beznađa. A upravo se logika takvoga razmišljanja oblikuje kroz prizmu optimizma koji će, zbog lažnih životnih briga, sve pretvoriti u proždrljivost i pijanstvo.

Nada se očituje kroz *dar ispravnoga življenja*, o čemu piše apostol Pavao zajednici Solunjana. Poziva ih da žive s pouzdanjem i sigurnošću nade te da im »srca budu besprijeckorno sveta pred Bogom o Dolasku Gospodina Isusa Krista«. Samo takvom životnom sigurnošću, koja počiva na Kristovu daru spasenja, kršćanin će moći pružiti svjedočanstvo nade i biti *proročki znak* da ljudski život neće završiti razočaranjem i ništavilom.

Gospodin nas poziva da naše iščekivanje njegova ponovnoga dolaska bude prožeto i oplemenjeno *molitvom*. Poziva nas: »Budni budite i u svako doba molite!« Kod sv. Tome Akvinskoga molitva je *interpretacija nade*. Gospodin nas je učinio sposobnima za nadu ukoliko nas je naučio moliti. Benedikt XVI. ističe da čovjek koji u sve sumnja, ne moli jer se više ne nada, a čovjek koji je siguran samo u svoje sposobnosti, ne moli jer se uzda samo u sebe. Tko moli nada se dobroti i moći koja nadilazi njegove sposobnosti. Molitva je nada u ispunjenje.

Euharistija je molitva nade. U središtu spomen-čina zajednica moli: »Tvoju smrt, Gospodi-

ne, naviještamo, tvoje uskrsnuće slavimo, tvoj slavni dolazak iščekujemo.« Iskustvo euharistije smješta nas u stanje iščekivanja Gospodinova dolaska i osposobljava nas za ostvarenje dara njegove ljubavi u povijesti. Čini nas sposobnima bdjeti i uči nas da najvažnije i najdragocijenije u životu *ne možemo posjedovati* snagom volje *nego prihvatiti* snagom darovane ljubavi.

Upravo stoga na početku došašća pozvani smo – unatoč nevoljama, neimašti, zlu, grijehu – *probuditi u sebi nadu* koja nas čini sposobnima za prepoznavanje dobra i u ljudima i u svijetu, nadu koja nas čini dionicima preobrazbe svijeta u *kraljevstvo Božje*. Advent je *vrijeme nade* koja se ne može izbrisati ako otvorimo srca i ako s vjerom i radosnim iščekivanjem kličemo »Dođi Gospodine Isuse, Maranatha!«.

Željko Tanjić

MOLITI s Crkvom

Hod ususret

Život je hod, hod ususret
Boga k čovjeku i čovjeka k Bogu.
Zato nas, Ti koji dolaziš,
opominješ da nam srca ne otežaju
na putu kroz život ovaj.
Na postajama života
– na prividnim uspjesima
i kratkim radostima –
zastajemo i pomišljamo
da tu je vrijednost življenja.
A ti nas opet opominješ
da nam srca ne otežaju.
I tjeskobe i neuspjesi
znaju nas zaustaviti
vješajući verige na noge naše
– i ti nas opet opominješ
da nam srca ne otežaju.
Ti koji dolaziš,
oslobodi nam srce od bremena života
i daj nam radost hrliti tebi u susret. Amen.

Bezgrješno začće bl. Djevice Marije

8. prosinca 2006.

Ulazna pjesma

Iz 61,10

Radujem se u Gospodinu, radujem,
duša moja kliče u Bogu mojemu,
jer me odjenu haljinom spasenja,
zaogrnu me plaštem pravednosti
kao nevjestu, urešenu nakitom.

Zborna molitva

Bože, ti si po zaslugama smrti svoga Sina
unaprijed oslobodio od svake ljage grijeha
začće Djevice Marije i tako pripravo dostojan
stan svome Sinu. Po njezinu zagovoru daj nam
da čista srca dođemo k tebi. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, milostivo primi spasonosni prinos
o svetkovini bezgrešnog začća blažene
Djevice Marije. Nju si, vjerujemo, darom svoje
milosti unaprijed očuvao od svake ljage:
po njezinu zagovoru i nas oslobodi svake
krivice. Po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Slavno se o tebi zbori, Marijo:
iz tebe se rodilo Sunce pravde, Krist, Bog naš!

Popričesna molitva

Gospodine, Bože naš!
Primljena otajstva neka iscijeje u nama
rane onoga grijeha od kojega si jedinstveno
unaprijed očuvao bezgrešno začće blažene
Marije, po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 568 Radujem se u Gospodinu
ili 763 Zdravo budi, Marijo

Otpjevni ps.: 572 Pjevajte Gospodinu

Prinosna: 368 Poslan bi anđel Gabrijel

Pričesna: 160 Veliča

Završetak: 372 O Marijo, ti sjajna zornice

Prvo čitanje

Post 3,9-15.20

Čitanje Knjige Postanka

Pošto je Adam jeo s drveta, zovne ga Gospo-
din, Bog: »Gdje si?» – reče mu. On odgovori:
»Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobjah se jer
sam gol, pa se sakrih.« Nato mu reče: »Tko ti
otkri da si gol? Da nisi jeo sa stabla s kojega
sam ti zabranio jesti? Čovjek odgovori:
»Žena koju si mi dao – ona mi je dala sa stabla
pa sam jeo.« Jahve, Bog, reče ženi:
»Što si to učinila?« Zmija me prevarila pa sam
jela«, odgovori žena. Nato Gospodin, Bog, reče
zmiji: »Kad si to učinila, prokleta bila među
svim životinjama i svom zvjeradi poljskom!
Na trbuhu svome puzat ćeš i prašinu jesti
svog života svog! Neprijateljstvo ja zamećem
između tebe i žene, između roda tvog i roda
njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vre-
bati petu.« Svojoj ženi čovjek nadjene ime Eva,
jer je majka svima živima.
Riječ je Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 98,1-4

Otpjev: Pjevajte Gospodinu pjesmu novu
jer učini djela čudesna

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu,
jer učini djela čudesna.
Pobjedu mu pribavi desnica njegova
i sveta mišica njegova.

Gospodin obznani spasenje svoje,
pred poganima pravednost objavi.
Spomenu se dobrote i vjernosti
prema domu Izraelovu.

Svi krajevi svijeta vidješe
spasenje Boga našega.
Sva zemljo, poklikni Gospodinu,
raduj se, kliči i pjevaj!

Drugo čitanje

Ef 1,3-6.11-12

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Efežanima
Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega
Isusa Krista, on koji nas blagoslovi svakim

Darom Božjim bi milošću ispunjena i od grijeha očuvana.
(Aleksandar Zvjagin, Mostarski ciklus)

blagoslovom duhovnim u nebesima, u Kristu. Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu, dobrohotnošću svoje volje, na hvalu slave svoje milosti kojom nas zamilova u Ljubljenome. U njemu, u kome i nama – predodređenima po naumu Onoga koji sve izvodi po odluci svoje volje – u dio pade da budemo na hvalu Slave njegove – mi koji smo se već prije nadali u Kristu. Riječ je Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Lk 1,28

Zdravo Marijo! Milosti puna! Gospodin s tobom! Blagoslovljena ti među ženama!

Evanđelje

Lk 1,26-38

Čitanje svetoga evanđelja po Luki
U ono vrijeme posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici zaručenoj s mužem koji se zvao Josip iz doma Davidova; a djevica se zvala Marija. Anđeo uđe k njoj i reče: »Zdravo, milosti puna! Gospodin s tobom!« Na tu se riječ ona smete i stade razmišljati kakav bi to bio pozdrav. No anđeo joj reče: »Ne boj se, Marijo! Ta našla si milost u Boga. Evo, začeti ćeš i roditi sina i nadjenut ćeš mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega. Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će nad domom Jakovljevim uvijek i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.« Nato će Marija anđelu: »Kako će to biti kad ja muža ne poznajem?« Anđeo joj odgovori: »Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će to čedo i biti sveto, Sin Božji. A evo tvoje rođakinje Elizabete: i ona u starosti svojoj začu sina. I njoj, nerotkinjom prozvanoj, ovo je već šesti mjesec. Ta Bogu ništa nije nemoguće!« Nato Marija reče: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!« I anđeo otiđe od nje. Riječ je Gospodnja.

Molitva vjernika

Braće i sestre, Bog je Mariju iz Nazareta obdario puninom milosti i unaprijed je očuvao od svakoga grijeha. Skrušena se srca obratimo njemu da i nas obnovi svojom milošću:

1. Marija Bezgrješna slika je tvoje Crkve: daj da zajednica tvojih vjernika svakodnevno raste u svetosti, molimo te.
2. Marija je svojih posluhom postala uzorom svih koji u tebe vjeruju: daj da svi kojima si povjerio svoj sveti narod trajno slijede primjer njezine poniznosti i slušanja Duha, molimo te.
3. U Djevici Mariji slavimo začetak našega otkupljenja: osnaži nas da se umijemo oduprijeti grijehu i tako rasti k punini tvoga otkupljenja, molimo te.
4. Za one koji Kristov drugi dolazak iščekuju živeći evanđeoski savjet djevičanstva: ohrabri ih da, poput Marije, ostanu vjerni u posvećenju tebi, molimo te.
5. Naša pokojna braća i sestre umrli su ovome svijetu: primi ih u zajedništvo vječne radosti, molimo te.

Bože, Mariju si učinio dostojnom roditeljkom svoga Sina. Osnaži i nas svojom milošću, da budemo dostojan stan Njemu koji se želi nastaniti u svima nama i koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Marijino i kršćansko majčinstvo

Dana 8. prosinca 1854. godine papa Pio X. bulom »Ineffabilis Deus« proglasio je dogmu o Marijinu bezgrješnom začecu. Bula započinje sljedećim riječima: »Neizrecivi Bog (...) od početka i prije vjekova izabrao je i odredio majku svomemu jednorodnom Sinu... Zbog toga je nju divno obdario obiljem svih nebeskih darova uzetih iz riznice božanstva.«

Ako se pozorno pročitaju ne samo te dvije rečenice, već cjelokupni tekst Bule, lako je uočiti njezinu osnovnu poruku: *Marijina obdarenost*. Dogma ne izriče ništa drugo doli da je Marijin cjelokupni život *obdareni život*: od svojega samog početka (bezgrješno začecje) pa sve do kraja života (uznesenje). Ali, Bog nije obdario Mariju bilo kakvim darom, već darom Isusa Krista. Kako ističe Bula, Bog je obdario Mariju darom bezgrješnoga začecja »promatranjem zasluga Isusa Krista«. To znači da je Bog sačuvao Mariju od istočnoga grijeha jer ju je na taj način htio pripremiti da bude čisto i nevino mjesto susreta Boga i čovjeka u Isusu Kristu, odnosno da postane »majkom njegovu jednorodnom Sinu«. Stoga se u duhu Bule može reći da je Marija već od početka svojega života ob-

darena majčinstvom, iskustvom majke samoga Boga. No, upravo ta vjerska istina Marijina majčinstva u nama izaziva dva temeljna pitanja: što je to iskustvo posebnoga majčinstva značilo za Mariju? Što to Marijino majčinstvo znači za nas kršćane 21. stoljeća?

Kao i za svaku majku, tako je i za Mariju, iskustvo majčinstva uključivalo je različita iskustva koja su ovisila o rastu njezina djeteta. Tako je Marija bila drukčije majka djeteta Isusa Krista, drukčije dječaka i mladića, a drukčije opet majka odrasloga muškarca Isusa Krista. U tome smislu sva »otajstva« Kristova života unosila su u Marijin život novo iskustvo majčinstva. Ipak, za svaku majku najintenzivniji odnos s vlastitim djetetom jest onaj dok je njezino dijete još u pravomu smislu dijete. Kasnije dijete odraste, odvaja se od majke i kreće svojim putem. Stoga ne treba čuditi da majke nazivaju svoju djecu djecom i onda kad ona već odrastu: »Dijete moje!« Zapravo, iskustvo s malenim djetetom postavlja temelje svih kasnijih odnosa majke i djeteta. O takvome iskustvu majke sa svojim djetetom može se na različite načine razmišljati. Sv. Terezija od Maloga Isusa sažima

svoje iskustvo s djetetom Isusom Kristom, a vjerujem i iskustvo svake majke sa svojim djetetom, u dvije jednostavne riječi: *spavanje i igranje*.

Marija i kršćani s Kristom koji spava

Djeca jednostavno vole spavati. Ako to ne i vole svjesno, onda se za to pobrine njihovo maleno krhko tijelo koja ih tjera na spavanje. Samo odjednom nastupi umor, počinju se sklupati okice te sva djelatnost prestaje, jer se sada treba prepuštiti snu. Spavanje je

Poput Marije Bogoroditeljke otvorite vrata Suncu što dolazi s visine. (Paul Klee, 1932.)

vrijeme predodređeno samo za dijete. Ono ga od-mara, jača i omogućuje mu rast. Svaka majka kao da je pozvana da i ona sama zaspe s djetetom, da prekine s djelatnošću, da se umiri, jer inače dije-te neće samo zaspati. Dok dijete spava, majčinska se briga i odnos prema djetetu još više pojačavaju. Majka je sva u pozornosti, napeto prati što se događa s njezinim djetetom. A ako i sama spava, duša joj bdije s djetetom.

Marija je primila božansko dijete kao dar. Ušla je u Kristovu »školu spavanja«, učila je da Bog ima svoje vrijeme kojim čovjek ne smije raspo-lagati (Lk 2,41-50). Znala je da je potrebno »spa-vati«, prestati se neprestano baviti sobom, već se staviti u stanje smiraja, ali smiraja koji napeto i pozorno očekuje novo buđenje božanskoga Dje-teta. Slaveći svetkovinu Bezgrješnoga začeca, mi smo kršćani pozvani ući u tu Marijinu majčinsku školu obdarenosti, da sami postanemo *majke* ko-je dopuštaju Bogu da 'spava', majke koje same mirno spavaju s Bogom u pozornome iščekivanju novoga susreta s njim.

Marija i kršćani u igri skrivača s Kristom

No, dijete se i igra. Svaka majka, a i svatko tko je imao posla s djecom, jako dobro zna kako se dje-ca vole igrati. Dok ste s njima, ne daju vam mira, samo se žele igrati. I ne samo to. Stalno izmišljaju nove igre i igrice. Igrajući se djeca zahtijevaju pot-punu pozornost, ali ne neku napetu intelektualnu pozornost, već pozornost s puno hihota i smije-ha, pozornost stalnih iznenađenja, preokreta,

preobrazbi. Djeci je posebno draga igra skrivača. O, kako se samo vole skrivati, kako im tek kuca srce hoće li biti otkrivena, kakva li tek erupcija ra-dosti nastane nakon otkrića. Stoga majci ne pre-ostaje ništa drugo nego da se prepusti zakoni-tostima igre svojega djeteta.

Marija se zasigurno morala navikavati na izne-nadne igre svojega božanskog djeteta Isusa Krista. Naučila je prihvaćati pravila igre koje je postavljao sam Bog. Vjerojatno se i Marija igrala skrivača s Kristom. Ma sigurno se igrala skrivača, jer ta igra savršeno izražava logiku Božje objave. Djeca se skrivaju da budu otkrivena: žele biti tražena, jer se osjećaju dragocjenima, važnima, otajstvenima. Tužna su ako ih ne tražimo, a još tužnija ako ih ne nađemo. Tako se i Bog u ljubavi igra s čovjekom skrivača, jer je trajno otajstvo, koje čovjek treba neprestano tražiti te se uvijek iznova radovati sva-komu novom pronalasku (Lk 15, 8-10). Stoga pri-mimo, zajedno s Marijom, božansko dijete Isusa Krista, igrajmo se s njim božanske igre skrivača, božanske igre ljubavi.

Ivica Raguž

MOLITI s Crkvom

Majčinski dom

Zbog ljubavi tvoje, Svevišnji,
i zbog dara života,
što iz ruke tvoje nam je dan,
mi Ocem te zovemo.
Ti, Oče iz vječnosti,
htjede biti bliži nam još
raskidajući razdaljinu
između vremena našeg i vječnosti tvoje.
U ženi, Djevi odabranoj
i od grijeha očuvanoj,
ti majku dade Sinu svom.
S njom majke smo i mi jer želiš
da dom budemo vrijedan Sinu tvom.
Svevišnji,
očisti krhki dom ovaj od grijeha svakog
da dostojan bude boravka tvog
i majčinstva darovanog. Amen.

ZRnje

Prvo čitanje i odlomak iz Evanđelja, suprotstavlja-jući dva lika, Evu i Mariju, suprotstavljaju *neposluh* i *posluh* pred Bogom. Neposluh vodi u grijeh, u neprijateljstvo i »izgnanstvo« iz raja, koji je slika zajedništva s Bogom. Posluh je *povratak*. Marija je *prva povratnica* u zajedništvo s Ocem. Ona je na početku kršćanskoga puta povratka. Živimo li po-vratak, ili smo u »izgnanstvu« pronašli svoj stalni dom?

A. Crnčević

Druga nedjelja došašća

10. prosinca 2006.

Ulazna pjesma

Iz 30,19,30

Puče sionski, evo, Gospodin dolazi spasiti narode; i zagrmjet će glasom veličajnim na radost vašega srca.

Zborna molitva

Svemoguć i milosrdni Bože, dok hitimo u susret tvome Sinu daj da nas zemaljske brige ne smetu; nebeska mudrost tvoje riječi nek nas uvede u zajedništvo njegove sudbine. Koji s tobom.

Darovna molitva

Gospodine, nek nas ponizne molitve i skromni prinosi pomire s tobom: ne možemo se pouzdati u svoje zasluge, priteci nam u pomoć svojom milošću, po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Bar 5,5; 4-36

Ustani, Jeruzaleme, stani na visoko; vidi radost što ti dolazi od Boga tvoga!

Popričesna molitva

Gospodine, nahranio si nas duhovnim jelom. Smjerno te molimo: po sudjelovanju u ovom otajstvu nauči nas, u svjetlu svoje mudrosti, zemaljskim se dobrima pravilno služiti, a za nebeskima težiti, po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	339	Puče sionski
	ili 365	Evo ide čas
Otpjevni ps.:	122	Velika nam djela
Prinosna:	353	Čuj, jasni glas odjekuje
Pričesna:	363	Sine Božji
Završetak:	373	O rumena zoro jasna

Prvo čitanje

Bar 5, 1-9

Bog će pokazati sjaj tvoj.

Čitanje Knjige proroka Baruha
Skini, Jeruzaleme, haljinu tugovanja i nesreće, odjeni se zauvijek ljepotom slave Božje, ogrni se plaštem Božje pravednosti, stavi na glavu vijenac slave Vječnoga jer Bog će pokazati sjaj tvoj svemu pod nebom i zasvagda ti dati ime:
Mir pravednosti i 'Slava bogoljubnosti'.
Ustani, Jeruzaleme, stani na visoko i obazri se na istok: Pogledaj! Djeca se tvoja sabiru od istoka do zapada, na zapovijed Svetoga, radujući se što ih se spomenuo Bog. Otišli su od tebe pješice, vodio ih neprijatelj, a gle, Bog ih tebi vraća nošene u slavlju, kao djecu kraljevsku. I naredi Bog: neka se snize sve visoke gore i vječne klisure; nek se doline ispune i poravna zemlja da Izrael čvrsto kroči u sjaju slave Božje. A šume i sva stabla mirisna činit će sjenu Izraelu po Božjoj zapovijedi, jer Bog će voditi Izraela u radosti, svjetlom svoje slave prateć ga milosrđem svojim i pravednošću.«
Riječ je Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 126,1-6

Otpjev: Silna nam djela učini Gospodin: opet smo radosni!

Kad Gospodin vraćao sužnjeve sionske, bilo nam je ko da snivamo.
Usta nam bjehu puna smijeha, a jezik klicanja.

Među poganima tad se govorilo:
»Silna im djela Gospodin učini!«
Silna nam djela učini Gospodin:
opet smo radosni!

Vrati, Gospodine, sužnjeve naše ko potoke negepske!
Oni koji siju u suzama žanju u pjesmi.

Pripravite put Gospodinu noseći plodove obraćenja.
(Krsni zdenac Reniera de Huy,
Crkva sv. Bartola, Liège, 1115.)

Drugo čitanje

Fil 1,4-6.8-11

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Filipljanima
Braćo: Uvijek se u svakoj svojoj molitvi za vas s radošću molim zbog vašeg udjela u evanđelju od onoga prvog dana sve do sada – uvjeren u ovo: Onaj koji otpočne u vama dobro djelo, dovršit će ga do dana Krista Isusa.

Bog mi je doista svjedok koliko žudim za svima vama srcem Isusa Krista! I molim za ovo: da ljubav vaša sve više i više raste u spoznanju i potpunu pronicanju te mogne te prosuditi što je najbolje da budete čisti i besprijekorni za dan Kristov, puni ploda pravednosti po Isusu Kristu – na slavu i hvalu Božju.

Riječ je Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Lk 3, 4.6

Pripravite put Gospodinu, poravnite mu staze! I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje.

Evanđelje

Lk 3,1-6

Čitanje svetog Evanđelja po Luki
Petnaeste godine vladanja cara Tiberija, dok je upravitelj Judeje bio Poncije Pilat, tetarar Galileje Herod, a njegov brat Filip tetarar Itureje i zemlje trahonitidske, i Lizanije tetarar Abilene, za velikog svećenika Ane i Kajfe, dođe riječ Božja Ivanu, sinu Zaharijinu, u pustinji. On obiđe svu okolicu jordan-sku propovijedajući obraćeničko krštenje na otpuštenje grijeha kao što je pisano u Knjizi besjeda Izaije proroka:

»Glas viče u pustinji: 'Pripravite put Gospodinu, poravnite mu staze!

Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne!

Što je krivudavo, neka se izravna, a hrapavi putovi neka se izglade!

I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje.«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Upravimo, braćo i sestre, svoje molitve Bogu Ocu koji nas neprestano poziva da pođemo putem obraćenja i prihvatimo dar Spasenja koji nam je dao u svom Sinu:

1. Daj da Crkva, koju si učinio blagovjesnicom Radosne vijesti ostane trajno vjerna poslanju koje si joj dodijelio i donese tvoju spasonosnu riječ cijelim svijetom, molimo te.
2. Potakni sve koji stoje na čelu naroda i država da se trajno zalažu za siromašne i obespravljene i tako sudjeluju u preobrazbi svijeta u Kraljevstvo Božje, molimo te.
3. Obdari proročkom snagom one koje si pozvao naviještati tvoje evanđelje da u susretu s nerazumijevanjem i otporom svijeta ne posustanu u prenošenju tvoje spasenjske riječi, molimo te.
4. Prosvijetli Duhom mudrosti i razboritosti one koji zatvaraju srca pred tvojom riječju; njihova životna traženja usmjeri na put spasenja, molimo te.
5. Dotakni srca nas koji smo danas ovdje sabrani: daj da riječ koju si nam uputio urodi plodom obraćenja i života u svetosti, molimo te.

Bože, Oče milosrđa, ti poznaješ našu nemoć i tvrdoću našega srca. Učini da pustinja što je u nama procvjeta spasenjem; ogriji nas toplinom svoga Duha da umijemo pripremiti put tvome Sinu kojeg na šalješ. Koji s tobom.

Proroštvo sadašnjosti

Na početku svoga izvješća o Isusovu dolasku evanđelist Luka potanko nabraja i vremenski određuje društvene i religijske vlasti čime želi istaknuti ukorijenjenost Događaja što slijedi u kontekst povijesti. Isto tako, od početka nastoji naglasiti činjenicu da je Ivan istaknuti prorok koji je u tom povijesnom razdoblju odigrao svoju zadaću.

Proroki glas

U biblijskome govoru prorok je čovjek koji je pozvan od Boga, čovjek kojega Bog izabire sasvim slobodno – bez njegovih zasluga, bez obzira na njegove osobne sposobnosti i karakterne crte – i šalje ga da ljudima prenese poruku spasenja, a ponekad i poruku suda. Proroka je zadaća objaviti narodu volju Božju, govoriti, najavljivati, »vikati«, jednom riječju, biti Božjim glasnikom.

U Isusovo je doba u židovstvu postojalo uvjerenje da će jedan Božji i mesijanski preteča najvjestiti dolazak Mesije. Evanđelje nam jasno pokazuje da je služba Ivana Krstitelja pripremala put Isusovoj službi. Ivan sebe smatra samo glasom, »jekom«, prethodnikom, čovjekom koji priprema put Gospodinovu dolasku. Glavno obilježje njegova propovijedanja jest *poziv na obraćenje*. Poziva ljude da se odreknu grijeha, da se očiste, kako bi zadobili oprostjenje.

Poziv na obraćenje jest povik koji često ne nalazi mjesta u životima vjernika. Jesu li Ivanove riječi *prijedlog* ili pak *prijetnja*? Jedan od mogućih načina »ponovnog rođenja«, mogućnosti novoga života? Ili je to posljednje sredstvo ljudske nade da bi se povratila izgubljena ili pak svjesno ostavljena Ljubav? Ili je to ipak povik Boga koji se uputio u potragu za izgubljenim čovjekom?

Obratiti se znači pobijediti samoga sebe, snagu pronaći u vjeri i pouzdanju u Stvoritelja. To je odgovor na Božju intervenciju u čovjekovu životu. Obraćenje obuhvaća svaki dio čovjekova bića – njegove želje, način života, volju, stavove. Ono, pod djelovanjem Božje milosti, uključuje moralnu i duhovnu preobrazbu čovjekove osob-

nosti. Zbiva se usvajanjem evanđeoskog načina mišljenja, djelovanja i osjećanja. Obraćenje je čin kojim se osoba odvraća i okreće od grijeha k Bogu tražeći oprostjenje grijeha. Ono nije ljudska osobina, nije samo mogućnost, nego *potreba*. Ono nije nešto svršeno, zatvoren događaj, nego postupni proces na koji se mora aktivno utjecati, proces koji zahtjeva puno hrabrosti, mnogo više širine, otvorenosti pa i rizika.

Ako se oslonimo na značenje koje proizlazi iz profane uporabe riječi, obraćenje bi bilo *preokret*, okretanje u drugi smjer. U teološkome smislu to je *povratak*, napuštanje uhodanog i šablonskog načina mišljenja i vrednovanja stvari, gledanje života u perspektivi zajedništva s Bogom; jednom riječju, povratak svome iskonu. U semantičkom smislu značilo bi ponovno uspostaviti prekinuto zajedništvo s Bogom.

Pripravite put Gospodinu, poravnajte mu staze...

Erich Martinek

Proročki povratak

Današnji čovjek pod pojmom obraćenje prvenstveno razumijeva ideološko obraćenje, drugačije shvaćanje, no ne i promjenu života. Puno je lakše promijeniti mišljenje, ideju, pa i ideologiju, osobito ako je vođena koristoljubljem, negoli mijenjati praktični život. Nije, međutim, moguće pobjeći od činjenice da je obraćenje, koje uključuje promjenu svijesti i korekciju odnosa prema svijetu, čovjeku i Bogu, nužnost i potreba našega vremena. »Bez obraćenja srca i istinske vjere čovječanstvo ne može izbjeći sukobe, ratove ni postići mir.« (Benedikt XVI.) To svojim životom i svojim proročkim djelovanjem svjedoči i Ivan Krstitelj: »čitava njegova osoba bila je jedna propovijed« (Plummer). Njegove riječi i njegov život bili su svjedočanstvo za Onoga koji ima doći. Živio je *povratak* (obraćenje) Onomu koji je od iskona i koji ima doći u novosti pojava kao utjelovljeni, učovječeni Bog. Krstitelj je *prorok, navjestitelj* Kristova dolaska – pa i bez riječi koju je propovijedao i koja je zapisana.

Tražeći bit vjerničkoga života dolazimo do spoznaje da kršćanski život duboko u sebi nosi *karakter proroštva*. Živeći u svijetu, u kojem se Božji tragovi često čine zametenima, postaje sve očittijom nužnost življenja evandeoskoga radikalizma koji nije privilegij pojedinih vjerskih struktura, nego obveza svakoga vjernika. Pozvani smo na svjedočenje i nastojanje da svoje kršćanske stavove i istine unesemo u arenu javnosti, da se odupremo krivom usmjerenju životnog smisla i mišljenju koje evandeoske istine gura u ponor konzervativizma i zaostalosti.

U našoj borbi za slobodom i samostalnošću često dolaze do izražaja različite pojave, uglavnom negativne, kao što su gubitak osjećaja za Boga, individualizam, neobuzdani subjektivizam, hedonizam... Svakodnevne se danosti života nerijetko usmjeravaju samo s ciljem da u nama stvore doživljaj ugone, iz čega proizlazi individualističko poimanje života i svijeta. Takvo poimanje čovjekova »otkupljenja« teži k potpunoj emancipaciji od svih veza i obveza, normi i pravila. U takvome sustavu bivaju teško ugrožene mnoge vrednote, značajne za čovjeka, za Crkvu i za društvo.

Naša je zadaća utjelovljivati istinu Evanđelja u svome životu te biti Božji glasnici u pustinji zabluda i mišljenja, glas i jeka onoga koji je »izgorio« iz ljubavi prema čovjeku, vratio mu dostojanstvo i pokazao pravu vrijednost čovječstva.

Nije potrebno da se iscrpimo u dokazivanju koje se očituje u rječitosti, nego da se u našem životu zrcali dosljednost između riječi i djela. Pozvani smo na sudjelovanje u Božjem djelu spasenja, biti aktivni članovi i korektiv društva u kojemu živimo, glasnici Istine i svjedoci Svjetla u tami vremena, osuđivati neispravne, nedruštvene, nesocijalne odnose među ljudima, naviještati ljubav, bratstvo i pravdu, boriti se protiv socijalnih razlika, protiv ugnjetavanja, protiv iskorištavanja čovjeka, naviještati ideal ljudskoga življenja i zajedništva s Bogom. Samo time ćemo opravdati Božje povjerenje koje nam je ukazano te ispuniti svoju zadaću u svijetu. Kršćanin, vjerman tome pozivu, neće dopustiti da izbljedi njegova proročka narav i proročka prisutnost u svijetu.

Ante Akrap

MOLITI s Crkvom

Put novoga dolaska

Po riječi proroka svojeg
ti zoveš nas, Svevišnji,
da put pripravimo Sinu tvom.
On koji je hodio zemljom ovom,
o drugom dolasku svojem
doći će putem drugim:
On nas je odabrao za put svoj.
On hodit želi svijetom ovim
i ostavit' spasenja trag
u stopama našim.
Sad znamo, Svevišnji,
ti zoveš nas, u riječi proroka svog,
da put ravan *budemo* Sinu tvom.
Zato te molimo:
ti put strmen i prašnjav ovaj
rasvijetli i izravnaj snagom Duha svog.
Amen.

Treća nedjelja došašća

17. prosinca 2006.

Ulazna pjesma

Fil 4, 4-5

Radujte se u Gospodinu uvijek!
Ponavljam: radujte se!
Gospodin je blizu!

Zborna molitva

Bože, ti vidiš: mi s vjerom očekujemo
blagdan rođenja Gospodnjega.
Molimo te da nam bude događaj spasenja
te ga radosno proslavimo svečanom službom
hvale. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, daj da ti neprestano
prikazujemo žrtvu svoga predanja:
mi obnovljamo Kristovo otajstvo
da tvoje spasenje u nama snažno djeluje,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Usp Iz 35, 4

Recite preplašenim srcima:
»Budite jaki, ne bojte se!
Evo Boga našega, dolazi da nas spasi!«

Popričesna molitva

Gospodine, utječemo se tvojoj dobroti:
po ovoj svetoj gozbi očisti nas od grijeha
i pripravi nam duh za buduće blagdane,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	364	Klikujte sada zanosno
Otpjevni ps.:	349	Srca gore
Prinosna:	364	Klikujte sada zanosno (2. kitica)
Pričesna:	361	Raduj se nebo
Završetak:	763	Zdravo budi, Marijo

Prvo čitanje

Sef 3, 14-18a

Čitanje Knjige proroka Sefanije
Klikći od radosti, Kćeri sionska, viči od vese-
lja, Izrael! Veseli se i raduj se iz sveg srca,
Kćeri jeruzalemska! Gospodin te riješio
tvoje osude, neprijatelje tvoje uklonio!
Gospodin, kralj Izraelov, u sredini je tvojoj!
Ne boj se više zla! U onaj dan reći će se
Jeruzalemu: »Ne boj se, Sione! Neka ti ne
klonu ruke! Gospodin, Bog tvoj, u sredini je
tvojoj, silni spasitelj! On će se radovati tebi
pun veselja, obnovit će ti svoju ljubav,
klikat će nad tobom radosno kao u dan
svečani.«

Riječ je Gospodnja.

Otpjevni psalam

Iz 12,2-6

*Pripjev: Klićite i radujte se
jer je velik među vama Svetac Izraelov!*

Evo, Bog je spasenje moje, uzdam se,
ne bojim se više, jer je Gospodin snaga moja
i pjesma, on je moje spasenje.
Klićite i radujte se jer je velik među vama
Svetac Izraelov! I s radošću ćete crpsti vodu
iz izvorâ spasenja.

Hvalite Gospodina,
prizivajte ime njegovo!
Objavite narodima djela njegova,
razglašujte uzvišenost imena njegova!

Pjevajte Gospodinu jer stvori divote,
neka je to znano po svoj zemlji!
Klićite i radujte se, stanovnici Siona,
jer je velik među vama Svetac Izraelov!

Drugo čitanje

Fil 4,4-7

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Filipljanima
Braćo: Radujte se u Gospodinu uvijek!
Ponavljam: radujte se! Blagost vaša
neka je znana svim ljudima!

Ja vas krstim vodom, ali dolazi jači od mene.
»On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem.«
(Krsni zdenac Reniera de Huya,
Crkva sv. Bartola, Liège, 1115.)

Gospodin je blizu!
Ne budite zabrinuti ni za što, nego u svemu
– molitvom i prošnjom, sa zahvaljivanjem –
očitujte svoje molbe Bogu.
I mir Božji koji je iznad svakog razuma
čuvat će srca vaša
i vaše misli u Kristu Isusu.
Riječ je Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Iz 61,1

Duh Gospodnji na meni je,
blagovjesnikom biti ubogima posla me.

Evanđelje

Lk 3,10-18

Što nam je činiti?

Čitanje svetog Evanđelja po Luki
U ono vrijeme pitalo je Ivana mnoštvo:
»Što nam je dakle činiti?« On im
odgovaraše: »Tko ima dvije haljine, neka
podijeli s onim koji nema. U koga ima
hrane, neka učini isto tako.« Dođoše krstiti
se i carinici pa ga pitahu: »Učitelju, što
nam je činiti?« Reče im: »Ne utjerujte više
nego što vam je određeno.« Pitahu ga i
vojnici: »A nama, što je nama činiti?« I reče
im: »Nikome ne činite nasilja, nikoga krivo
ne prijavljujte i budite zadovoljni svojom
plaćom.«

Narod bijaše u iščekivanju i svi se u srcu
pitahu o Ivanu nije li on možda Krist.
Zato im Ivan svima reče:

»Ja vas, istina, vodom krstim.
Ali dolazi jači od mene.

Ja nisam dostojan odriješiti mu
remenje na obući.

On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem.
U ruci mu vijača da pročisti gumno svoje
i sabere žito u žitnicu svoju,
a pljevu će spaliti ognjem neugasivim.«

I mnogim je drugim pobudama Ivan
narodu navješćivao evanđelje.

Riječ je Gospodnja

Molitva vjernika

Nebescome Ocu, koji je u daru svoga Sina
obnovio svijet i sve ljude sabrao u zajednicu
spašenika, uputimo svoje molitve:

1. Svoju Crkvu rasvijetli mudrošću Duha
Svetoga da promiče evanđeosku
pravednost i mir među svim ljudima te
tako u svijetu gradi tvoje Kraljevstvo,
molimo te.
2. Sve svoje vjernike potakni na djelatnu
ljubav da dobra kojima si ih obdario
radosno dijele sa svima koji oskudijevaju,
molimo te.
3. U našem narodu razbudi osjećaj
kršćanske odgovornosti za opće dobro
i brigu za sve ljude kako bismo bili
dostojni kršćanskog imena koje nosimo,
molimo te.
4. Ovu zajednicu tvojih vjernika prodahni
svojom milošću da istinskim obraćenjem
srca pripravimo put Kristu Spasitelju,
molimo te.
5. Pokojnu braću i sestre, osobito one koji su
nas za života obdариli svojom dobrotom,
primi u svoj očinski zagrljaj, molimo te.

Svemoguću vječnu Bože, ti nas svake godine
veseliš dolaskom svoga Sina. Pomozi nam
da mu idemo u susret pravednim životom
te kroz ovo vrijeme došašća rastemo
u međusobnoj ljubavi i radosti evanđelja,
po Kristu, Gospodinu našem.

Biti i činiti

Čovjek je pred stalnim životnim pitanjem: »Što mi je činiti?«. Ljudska se životnost očituje u dimenziji činjenja. Nerijetko ta želja za činjenjem ili postignućem postaje zapreka istinskom bivovanju. Dok Erich Fromm postavlja pitanje je li za čovjeka važnije *imati* ili *biti*, odgovarajući u istoimenom djelu da čovjeka ne čini čovjekom i da čovjek ne ostvaruje sebe u onome što *ima* nego u onome što *jest*, ljudi koji se okupljaju oko Ivana Krstitelja pitaju iz svojega posve starozavjetnoga poimanja vjere i čovjekovoga vjerničkoga življenja: *Što nam je činiti?*

No, Ivanov prvi odgovor nije starozavjetni nego posve novi, obućen već na početku razvijanja kršćanske vjere u Isusovu novu zapovijed ljubavi. Dok je za Stari zavjet veliku ulogu imala *desetina* – u dvije tisuće godina kršćanstva još nismo došli do davanja desetine, premda bi se s njome moglo svakodnevno barem nahraniti gladne tako da danas s oko dvije milijarde kršćana na svijetu nitko ne bi mogao umrijeti od gladi! – Krstitelj govori o *polovici* i o *podjeljivanju* (dvije haljine podijeliti s onim koji nema i isto tako učiniti s hranom).

Cjelovitost u dijeljenju

Zahtjev Ivana Krstitelja, koji proglašava nastup i početak Božjega kraljevstva, otkriva da drugi nije više onaj kojemu iskazujem milosrđe nego je drugi dio mene, moja *neodjevena* ili *gladna polovica*. Kao kršćanin ne mogu normalno živjeti ako sam »napola odjeven« ili »napola sit«. Ako je pored mene netko neodjeven ili gladan, tada sam ja kao kršćanin uistinu »napola odjeven« i »polovično sit«, iako možda egzistencijalno ne osjećam ni hladnoću ni glad. Cijelo moje tijelo osjeća hladnoću ako je neodjeven jedan njegov dio. I odjeveni dio mojega tijela osjeća hladnoću neodjevenoga dijela. Cijelo tijelo jednako osjeća glad kad je napola nasićeno i cijelo pati zbog one druge nenahranjene polovice.

Podijeliti s drugim polovicu onoga što imam znači *dati sebe*. Potpun sam i *jedan* tek onda kad

dijelim s drugim, kad sebe dajem drugome. Tada je drugi onaj drugi ja. Čini se da je to jedina mogućnost da ne bude previše bogatih ni previše siromašnih. Onaj koji tako daje, ne osiromašuje. I onaj koji tako prima, nije više srozan na razinu neugodnoga prosjaka.

S ovakvim načinom života mi prestajemo nešto *činiti*. Jednostavno počinjemo drukčije *živjeti* – i to s oba plućna krila (kako bi to često, premda u drugim kontekstima, govorio Ivan Pavao II.). Za takvo »činjenje« podjeljivanja polovice nije nam dovoljno samo nešto malo vremena, nego to iziskuje cijelo naše vrijeme i nas u potpunosti. Takvo podjeljivanje postaje dio nas, kad gladan i neodjeven postane drugi dio nas, drugi mi.

Mi moramo biti revni u *dijeljenju sebe* drugome isto tako kao što nam se može dogoditi da budemo i prerevni kad od drugoga tražimo da nešto učini ili da nešto dade. Skloni smo, kad se radi o dužnostima drugih, tražiti od njih i više nego što moraju i mogu dati ili učiniti. Tu revnost »utjerivanja« drugoga u red tada pripisujemo sebi, ali je nemamo kad je trebamo primijeniti na sebe.

Iščekivanje Gospodinova dolaska trajno je oživljavanje pitanja »Što nam je činiti?« i »Tko nam je biti?«.

Tako su činili carinici i vojnici koji dolaze pred Ivana s pitanjem »Što nam je činiti?«. Prvi su utjerivali više nego što je bilo propisano, a drugi su ne samo štitili mir i pravdu nego pod krinkom mira i pravednosti, a u ime svoje revnosti, znali činiti nasilja i krivo prijavljivati. Za te su neljudske čine tražili, kako bismo danas rekli, 'povišicu' svoje plaće.

Revnost darivanja

Ivan ne isključuje potrebu i carinika i vojnika u društvu. Ne isključuje nužnost poreza i nužnost čuvara reda i mira kako bi ljudsko društvo zaista živjelo što je moguće više ljudski. Ali revnost se ovdje vrlo lako prekorači i pretvori u veliku nepravdu i veliku neljudskost. Porezi moraju biti »ljudski«, a sprječavanje nasilja ne smije se ni u kom slučaju pretvoriti u novo nasilje.

Porezi ne smiju »guliti čovjekovu kožu« nego mu omogućiti da dostojno živi, znajući da urednim plaćanjem poreza on već pridonosi svoju »desetinu« društvu, odgovornima koji će novac od poreza svih poreznih obveznika opet pretvoriti u ono što će za sve njih biti korisno, a što se može ostvariti samo putem zajedničkoga davanja. Stoga utaja poreza, boljka poslodavca koji je spreman oguliti radnika, ali ne prijaviti ga uredno da ne bi plaćao za njega porez, spada u tešku krađu, jer što je više takvih, to će više oni koji sve uredno podmiruju morati plaćati i za takve.

Još jednom: Da nam je imati barem polovicu revnosti, pa je primijeniti *najprije na sebe*, kad *mi* trebamo dijeliti, kad *mi* trebamo biti pravedni, kad *mi* trebamo činiti i više nego što se od nas očekuje! Ne mislim da je to moguće sve dok god shvaćamo kao mnoštvo koje pita Ivana »Što nam je činiti?«. Mnoštvo obično nešto čini. U tom mnoštvu i u tom činjenju lako se izgubi čovjekova osobnost, njegovo osobno ja.

Samo onaj tko živi svoju osobnost, tko se nije utopio u neosobnome mnoštvu pravila, propisa i zabrana, u činjenju ovoga i onoga, može u svemu *davati sebe*. To znači davati puno. Takav ne može govoriti samo »ja« ili »Pa ja sam to i to učinio«, nego: »Ja nisam dostojan«. Sve što ja činim, to je samo voda. Sve što mi je dano, samo je voda. Ako je želim zadržati pod svaku cijenu u šaci, bit ću kao bogataš i carinik i vojnik. Sve što imamo dobili smo zato da dijelimo s drugima, sve što možemo činiti omogućeno nam je da činimo na dobro drugih. Sve što imamo ne možemo zadržati, kao što ni vodu ne možemo držati u šaci. Sve to treba teći s našega otvorenoga dlana na dobro svih.

Ne pitajmo se stoga što nam je činiti nego: »Tko nam je biti i kakvi moramo biti ukoliko smo istinski Kristovi učenici, kršteni Duhom Svetim i ognjem?«

Milan Špehar

MOLITI s Crkvom

Supatnja ljubavi

Gospodine, ti nam se objavljuješ
u bližnjima našim:
u gladnima i žednima,
u onima bez doma,
u onima što proseć' pružaju ruku
i u onima što potrebni riječi
i ljubavi gladni
– svagdan pred licem našim –
čude se sljepoći gledanja našeg.
Svi oni dio su žića našeg,
odumrlog i neosjetnog.

Ozdravi, Bože, osjećanje naše
da bol bližnjih zaboli i nas
te s ljubavlju novom dademo sebe
za udove što trpe.
Ognjem Duha uništi u nama grijeh
i ogrij usahlu ljubav
prema čovjeku svakom. Amen.

ZRnje

Istinski je pravednik onaj tko osjeća polovicu krivnje za grijehе drugih.

K. G.

Četvrta nedjelja došašća

24. prosinca 2006.

Ulazna pjesma

Iz 45,8

Rosite nebesa, odozgor, i oblaci, daždite
Pravednika! Neka se rastvori zemlja
da procvjeta Spasiteljem!

Zborna molitva

Gospodine, po anđelovu smo navještenju
upoznali utjelovljenje Krista, tvoga Sina.
Molimo te: ispuni nas svojom milošću
i mukom i križem njegovim
privedi nas k slavi uskrsnuća. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, svojim si Duhom u krilu blažene
Djevice Marije sazdao čovječstvo svoga Sina.
Molimo te, tim istim Duhom
posveti i darove na našem oltaru,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Usp Iz 7, 14

Evo, Djevica će začeti i roditi sina,
i nadjenut će mu ime Emanuel – S nama Bog!

Popričesna molitva

Svemogući Bože, u ovoj smo pričesti
primili jamstvo vječnog otkupljenja.
Molimo te: s blizinom božićnih blagdana
nek raste i naša spremnost da dostojno
slavimo otajstvo rođenja tvoga Sina,
koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 341 Rosite, nebesa, odozgor
ili 368 Poslan bi anđel Gabriel
Otpjevni ps.: 345 U danima njegovim
Prinosna: 230 Darove prinesite
Pričesna: 363 Sine Božji
Završetak: 371 Raduj se, grade Nazaret

Prvo čitanje

—Mih 5,1-4a

Iz tebe će izaći onaj koji će vladati Izraelom.

Čitanje Knjige proroka Miheja
Ovo govori Gospodin:
I ti, Betleheme Efrato,
najmanji među kneževstvima Judinim,
iz tebe će mi izaći
onaj koji će vladati Izraelom;
njegov je iskon od davnina,
od dana vječnih.
Zato će ih Gospodin ostaviti
dok ne rodi ona koja ima roditi.
Tada će se ostatak njegove braće
vratiti sinovima Izraelovim.
On će se uspraviti,
na pašu izvodit svoje stado
silom Gospodnjom,
veličanstvom imena Boga svojega.
Oni će u miru živjeti,
jer će on rasprostrijeti svoju vlast
sve do krajeva zemaljskih.
On – on je mir!
Riječ je Gospodnja.

Otpjevni psalam

—Ps 80,2ac.3b.15-16.18-19

*Otpjev: Bože, obnovi nas,
razvedri lice svoje i spasi nas.*

Pastiru Izraelov, počuj,
ti što sjediš nad kerubima, zablistaj.
Probudi silu svoju,
priteci nam u pomoć!

Vrati se, Bože nad vojskama,
pogledaj s neba i vidi, obidi ovaj vinograd:
zakrili nasad desnice svoje,
sina kog za se odgoji!

Tvoja ruka nek bude
nad čovjekom desnice tvoje,
nad sinom čovječjim kog za se odgoji!
Nećemo se više odmetnuti od tebe;
poživi nas, a mi ćemo zazivati ime tvoje.

»Blažena ti što povjerova da će se ispuniti
što ti je rečeno od Gospodina!«
(Giotto, Cappella degli Scrovegni, Padova, 1303.)

Drugo čitanje

— Heb 10,5-10

Evo dolazim vršiti volju tvoju!

Čitanje Poslanice Hebrejima
Braćo: Krist ulazeći u svijet veli:
Žrtva i prinos ne mile ti se,
nego si mi tijelo pripravio;
paljenice i okajnice ne sviđaju ti se.
Tada rekoh: »Evo dolazim!« U svitku knjige
piše za mene: »Vršiti, Bože, volju tvoju!«
Pošto gore reče: Žrtve i prinosi, paljenice
i okajnice – koje se po Zakonu prinose –
ne mile ti se i ne sviđaju, veli zatim:
Evo dolazim vršiti volju tvoju!
Dokida prvo da uspostavi drugo.
U toj smo volji posvećeni prinosom tijela
Isusa Krista jednom zauvijek.
Riječ je Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

— Lk 1,38

Evo službenice Gospodnje,
neka mi bude po tvojoj riječi

Evanđelje

— Lk 1,39-45

*Otkuda meni da mi dođe majka Gospodina
mojega?*

Čitanje svetog Evanđelja po Luki
U one dane usta Marija i pohiti u Gorje,
u grad Judin. Uđe u Zaharijinu kuću
i pozdravi Elizabetu.
Čim Elizabeta začu Marijin pozdrav, zaigra
joj čedo u utrobi. I napuni se Elizabeta Duha
Svetoga i povika iz svega glasa:
»Blagoslovljena ti među ženama i blagoslo-
vljen plod utrobe tvoje! Ta otkuda meni da
mi dođe majka Gospodina mojega? Gledaj
samo! Tek što mi do ušiju doprije glas poz-
drava tvogega, zaigra mi od radosti čedo
u utrobi. Blažena ti što povjerova da će se
ispuniti što ti je rečeno od Gospodina!«
Riječ je Gospodnja.

Molitva vjernika

Ocu nebeskom, koji nam je darovao dar života
i obećao nam vječno spasenje, uputimo svoje
prošnje s pouzdanjem vapijući:

Pohodi nas, Gospodine, svojim spasenjem.

1. Za Crkvu koja je na putu, iščekujući tvoj dolazak: udijeli joj ustrajnoga povjerenja u vodstvo tvoga Duha, i osnaži je za radosno služenje potrebnima, molimo te.
2. Nadahni sve koji se zovu tvojim imenom da dar zajedništva s tobom dijele sa svim ljudima te ne zaborave onih koji su bez doma i bez ljubavi bližnjih, molimo te.
3. Za sve koji tragaju za mirom i životnim smislom: nadahni ih da u tvome Sinu prepoznaju Spasitelja i Otkupitelja, molimo te.
4. Za naše obitelji: u pripravi za proslavu Spasiteljeva rođenja ispuni nas istinskim mirom da budemo dostojan hram njegova boravka među nama, molimo te.
5. Za nas sabrane pred tvojim licem: oslobodi nam srca od svega što priječi tvoj dolazak k nama i daj nam vjerno živjeti dar spasenja što nam ga u Kristu daruješ, molimo te.

Svemoguću Bože, ti si htio postati čovjekom, da čovjeka obnoviš i da nam u bratu čovjeku budeš navijek bliz. Prosvijetli nam vjeru da te uzmognemo prepoznati u licu svakog čovjeka i radosno ti služiti u svojim bližnjima. Po Kristu.

U nadi – preobražena pogleda – radosno zatreperi život

Ove nedjelje koja – najavljujući ga – neposredno prethodi Božiću, tri čitanja govore o Kristu, o njegovoj Majci i o mjestu na kojemu na svijet dolazi Mesija. U navještajima se nalaze poveznice s prvim nedjeljama došašća. *Nada* (kao tematsko težište prve nedjelje) se usredotočuje u imenu Krist (o čemu govori drugo čitanje ove nedjelje) koji vrši nešto za nas. *Obraćen pogled* (tema druge nedjelje) dopušta nam vidjeti ostvarenost najvećega događaja na zemljopisno 'beznačajnome' mjestu – Betlehemu (Mihejevo proroštvo). *Radost* (što je odlika treće nedjelje došašća) progovara u susretu Marije i Elizabete, što nas susreće u evanđelju. Ta se radost očituje u riječima, pjesmi i plesu (»zaigra joj čedo u utrobi«).

Kršćanski humus

U ozračju nade približavamo se Rođenju Gospodnjemu i iščitavamo nedostatnost starih institucija (žrtve, prinosi, paljenice, okajnice) i smisao Kristova dolaska i njegova vršenja Božje volje. Zahvaljujući njegovoj poslušnosti, približavanju Boga čovjeku u neponovljivoj žrtvi Sina, skida se zaprjeka za zajedništvo s Bogom te se i mi slobodno približavamo Bogu. Jedina preobražavajuća žrtva koja mijenja čovjekov odnos s Bogom jest Kristova žrtva na križu. Time se i Božić čita u vazmenome ključu. Krist je došao stvoriti prijelazak (pashu) kojim dokida udaljenost. Ako nas Božić ne približava Bogu, tada je to slavlje koje nas se ne tiče.

Osim nade, potreban je *drukčiji pogled*; onaj, naime, koji vidi da Božji izbor ne slijedi prihvaćene kriterije veličine i važnosti koji ravnaju svakodnevicom. Malenost i neočitost tvore *humus*, plodno tlo na kojemu raste božansko djelo. Ista malenost, neznatnost prenosi se s mjesta rođenja na majku (»...pogleda na neznatnost – *respexit humilitatem* – službenice svoje...«). Baš je u Betlehemu Samuel izabrao kralja, a u Jišajevoj

Sjeme života darovano da bude darovano.

je obitelji Božji izbor pao baš na najmanjega od braće. Tu se nalazi Marijin odgovor, ali i naša radost koja slijedi poziv evanđelja.

Darivateljica dara

Nakon što je nju pronašao Bog, ona je potražila Elizabetu. Njezin je poziv takav da je ne drži zatvorenu u kući, već je tjera na putovanje, *u-pućuje* ju. Polazak na put je posljedica poslušnosti. Njezini su koraci odraz svijesti, odlučnosti, hrabrosti i radosti navještaja. Kada je pohitala u gorje, nosila je u sebi otajstvo; otajstvo ostvareno u dubini bića koje slavi u otvorenosti trgova i putova svakodnevce. Njezina šutnja ubrzo će postati pjesmom, hvalospjevom. Odgovorila je na Božja očekivanja, spremna odgovoriti na očekivanja ljudi. Događaj u njezinu krilu postaje porukom i navještajem koji se širi.

Bog postaje Emanuel, *Bog s nama*, jer je ta nazaretska djevojka nađena prisutna u susretu s Bogom, a susret je raspoloživost da se *bude s nekim*... Bog se vraća s odgovorom svoje prisutnosti, jer je Marija svojim odgovorom prekrila odbijanje čovjeka. Zbog toga se žuri. Njezin je ko-

rak navještaj *novih vremena*. Ušla je u predivno ozračje u kojemu više nije promatračicom, nego su-dionikom s Duhom životvorcem. U svome je poslanju Isus postao trajnim putnikom, donositeljem Radosne vijesti, što je vidljivo u ovoj gesti Kristonositeljice.

Marija se nerijetko i u umjetničkim djelima prikazuje kao žena koja je privržena Djetetu; gotovo da ga želi zadržati za sebe. Ta djela nisu na tragu evanđeoskog stava. U Blaženoj Djevici živi nestrpljivost dara. Želi ga donijeti, prinijeti drugima, svjesna da joj Sin ne pripada i da je to Dar namijenjen svima. Krist je među svojima samo onda kad je *izvan*, posred običnoga puka, pomiješan s njime i za stolom s grješnicima. Marija napušta 'sigurnost' nazaretskoga doma, odmah kada spoznaje Božju prisutnost u svojoj utrobi. Shvaća da je taj plod na sigurnome samo kada izlazi u pustolovinu ljudskih putova.

Život hranjen Životom

Taj čudesni plod potaknut je Duhom, ali je vezan uz tijelo, uz utrobu jedne žene. Neukusna probirljivost koja udaljuje od kršćanstva ono što je Krist usvojio pokazatelj je duhovne nezrelosti. A strah pred ljudskim ujedno je nijekanje utjelovljenja. Plod nastaje iz života, on je očitovanje života i određen je da bi čuvao život. Bog nije ni nauk, ni ideja, ni moraliziranje, već 'plod' namijenjen gladnome svijetu. Kršćanin se ne smije zavaravati da Krista drugima donosi mozgom ili ustima; Krist se donosi kao plod utrobe, kao plod koji raste, koji ponekad smeta, koji niječemo, ali – ako ga nosimo – on se očituje i ne može biti sakriven. Kad se plodovi postave na stol, tada su riječi suvišne. I Marija, nakon što je donijela svijetu plod, ne govori, riječi joj ne trebaju. Samo onda kada je život iznutra sterilan, trebaju nam riječi kako bismo pokušali nadomjestiti stvarni plod; kada smo kao osobe prazni, pribjegavamo buci; kada smo nesposobni slaviti život, posežemo za spektaklima, omasovljenim religioznostima i folklorom.

Susret dviju majki pokazuje da život razgovara samo sa životom; da samo život razumije život; život treba suočavanje sa životom; treba odraz u životu. Teško nama ako se život suoči samo sa

strukturama, organizacijom, sa suhom stranicom propisa (nedvojbeno potrebnima, ali ne jedini-ma). U susretu dviju majki izranjaju crte ljubavi, osjećajnosti, darivanja, nježnosti... Život se hrani životom; ponovno se rađa u dodiru sa životom. Dok 'napredak' stavlja ciglu na ciglu, u ljubavi se nikada ne stavlja cigla na ciglu. Svaka je cigla u njoj prva i uvijek moramo započinjati od početka, jer ako zadržujemo na onome što smo izgradili, sve veoma brzo nestaje. Tako je u obiteljskome i bračnome životu, tako je u životu društva; tako je svaki put kad je u pitanju ljubav.

Ovo evanđelje opet iznosi na vidjelo srž kršćanstva: ono je susret u kojemu od radosti treperi, zaigra novi život. Zato je Elizabeta pronašla najprikladniji zaziv blaženstva: »Blažena ti što povjerovala!«

Ivan Šaško

MOLITI s Crkvom

Dar darivanja

Put i putovanje vjerna su slika
traganja i otkrivanja,
slika primanja darova i spoznaja novih.
U Djevici iz Nazareta,
ti daješ nam, Svevišnji,
dručkiju sliku putovanja životnog:
ona, milošću ispunjena, »u gorje hita«
radosna što može radost dijeliti'
i spasenje navijestit'
svima što žudno iščekivahu
Dan dolaska tvog.

Mi osjećamo danas
radost Dolaska tvojeg i toplinu Duha
što grije nutrinu žića našeg.

Ne dopusti, Gospodine,
da sebično skrivamo darove tvoje.
Obdari nas darom najvećim
– darom radosnog darivanja –
da darovat' možemo
spasenja dar što ti nam ga dade
da u nama raste
kroz darivanje svima. Amen.

Psalam 1. – Vjernički put blaženstva

Iščitavanje Psalma 1. započet ćemo »horizontalno«, hodeći od retka do retka. Nakon toga ćemo, u nastavku koji će uslijediti u sljedećem broju »Živog vrela«, ukazati na neke datosti koje se u »vertikalnom« smislu protežu kroz Psalam poput kontrapunkta. Naposljetku ćemo iznijeti nekoliko zaključnih misli.

Blaženstvo kao put

Psalam počinje proglasom blaženstva: *Blažen, sretan čovjek (ašrê-hā'îš)*. Za razliku od svečanog, liturgijskog proglasa »*Blagoslovljen*« (*bārûk*), koji doziva sferu božanskoga, ovdje uporabljeni izraz pripada području svakodnevice i izriče ljudsko stanje sreće – najjednostavnije i najobičnije: *sretan čovjek!* Ovaj početni *Blago...* daje stoga intonaciju cijelom Psalmu, a i Psaltiru, te hrabro obećava: onaj tko bude ozbiljno koračao Psaltirrom i slijedio njegove upute doživjet će sreću!

Ukoliko je *put* metafora za ljudsko ponašanje, mišlju iz prvoga retka vjerojatno se želi reći da pravednik izbjegava sve dimenzije životnog puta opakih, grešnika i podrugljivaca. Slike *ići, stati i sjediti* mogu se stoga shvatiti kao progresivna gradacija u smislu stupnjevanja bliskosti jer sjediti u nečijem društvu znak je znatne bliskosti.

Zanimljivo je primijetiti da su zli oslikani kao *množina*, a da ono što imaju, imaju zajedničko – *savjet, put i zborove*. Stoga se, naspram pravednika kao *pojedince*, zli predstavljaju kao *množina* koja ima zajednička stajališta. Tako na neki način u sebi oličuju dominantni model i mentalitet. Psalam, dok opisuje ono što pravednik ne čini, navodi tri pokreta (*ići, stati i sjediti*) koji su za čovjeka temeljni u njegovoj fizičkoj strukturiranosti i pomoću kojih se postavlja u određeni odnos prema drugima. Pravednik, dakle, svojom temeljnom strukturom odbija poistovjetiti se s društvom, sa dominantnim mentalitetom koja ima negativan predznak.

Nakon što je u prvom retku opisao pravednika u onom što on ne čini, psalmist sada opisuje što pravednik čini (r. 2.). Dvostruki opis, negativni i pozitivni, za biblijskog je pisca način izražavanja

kompletnosti, posvemašnjosti opisa pravednika (usp. Job 1,1.8; 2,3). Zanimljivo je da prvom oznakom pravednika Ps 1. ne smatra ono što pravednik čini (pa čak ni sudjelovanje u liturgiji, molitvu, djela pravednosti, socijalni angažman) nego *ono što voli!* Doista, ako čovjek ne ide za onim što voli, postavlja se pitanje autentičnosti njegove životne orijentacije: U kakvom je odnosu prema djelima što ih čini ako ih ne voli, ako u njima ne uživa? Osoba se determinira onim što voli i nad čime kontinuirano reflektira.

Pravednik nalazi svoju radost – Zakon Gospodnji. Zakon, Tora dolazi od glagola *yārâ* koji u konjugaciji hifil znači *upravljati, poučavati*, pa ga prema tome ne treba shvaćati samo legalistički jer je zapravo riječ o životodajnom izrazu Gospodnje volje i prema tome prirodan odgovor na nju je radost i užitek.

Riječ koja kaže da pravednik *misli o Zakonu dan i noć* prijevod je glagola *hāgâ* koji znači da pravednik pobožno poluglasno izgovara riječi Zakona sve dok ne postanu *dio njegovog bića*. Naime, recitiranje tihim glasom već poznatih tekstova bio je način meditacije svetog teksta.

Taj glagol ima šarolik spektar značenja, od *razmišljanja, meditiranja o nečemu* (Ps 63,7), *šaputanja* (Job 27,4), *čeznutljivog gukanja* (Iz 59,11) pa sve do *zapomaganja* (Iz 38,14). Ukoliko Riječ Zakona, kako smo vidjeli maloprije, budi u čovjeku radost ali i čežnju, čitav spektar značenja glagola *hāgâ* mogao bi ovdje doći u obzir.

Izraz *dan i noć* jest merizam koji, suprotstavljajući dva aspekta iste stvarnosti, istovremeno uključuje sve ono što između njih postoji. To znači da psalmist ovdje izražava vremensku posvemašnjost blaženstva (nakon što je u r. 1. izrazio posvemašnjost pravednikovih akcija). Riječ Božja vodi pravednika dok hodi, čuva ga kada spava i razgovara s njim kad se probudi (usp. Izr 6,22). Božja riječ, dakle, drži pravednika daleko od opakih. On u njoj nalazi razdjelnicu u životnoj orijentaciji: na jednoj su strani opaki i destrukcija, a na drugoj Riječ kojom su stvoreni nebo i zemlja (Post 1) i njoj je stoga vrelo života.

Kao plodonosno stablo

Vjerojatno zbog čestih i tegobnih sušnih prilika slika plodnog drveta koje raste uz vodeni tok jest slika draga Srednjem Istoku i Egiptu. Pravednik i njegov plodan život (r.3.) više su puta u Starom zavjetu oslikani likom stabla koje je obilno napajano vodom pa je stoga i plodno (*Ps* 92,13-15; *Jer* 11,19; *Ez* 17,5-8). Lišće koje ne vene poznata je slika starozavjetnom piscu. Tako *Jer* 17,7-8 opisuje lišće koje ostaje zelenim kako u vrijeme žege, tako i u sušnoj godini te čini stablo uvijek plodnim (usp. *Ez* 47,12). To, dakako, nije nikakvo čudo jer biljka uredno plodonosi ako je dobro hranjena i napajana. Slika uvijek zelenog stabla u ovoj se usporedbi odražava dvojako: iznutra oslikava unutrašnji stav osobe koja je dobro ukorijenjena u tlo iz kojega crpe životni sok, dok je naizvan takva osoba poput stabla koje redovito rađa obilnim rodом.

No, pronaći siguran i kvalitetan izvor napajanja jest problem za sebe. Ovo stablo nije slučajno naraslo uz vodu tekućicu – tamo je presađeno: samo onom tko izađe iz ovoga svijeta, tko iz njega emigrira, obećana je kvaliteta plodnosnoga stabla. Pravednik se napaja na izvorima plodnosti – na Zakonu: jer Zakon je *mudrosti pun kao vode Fišona i kao Tigris u dane proljetne... I rekoh: Natopit ću vrt svoj i navodnit ću cvjetnjake svoje; i gle, od jarka mojeg rijeka postade, a od rijeke more mi nasta* (*Sir* 24,25.31). Ova slikovita progresivna gradacija, gdje se skromno prokopani *jarak* do blaga Zakona najprije prelijeva u *rijeku* i potom svojim obiljem prerasta u *more*, ima svojevrstu usporednicu u smislu preobilja. Služeći se tom slikom psalmist oslikava posvemašnju plodnost onoga koji hodi putem pravednosti. Naime, stablo zasađeno pokraj vode tekućice donosi plodove i to daleko iznad potrebe samoodržanja. Posljednji dio 3. retka (*Sve što radi dobrim urodi*) poslužio je psalmisti da za upotpunjenje izraza posvemašnjosti plodnosti: nakon što je istaknuo plodnost u vremenskome smislu (*u svoje vrijeme plod donosi*), on u zadnjem dijelu retka ističe i njegovu plodnost u vrsnom pogledu (*sve što radi dobrim urodi*).

Neka ovdje ne prođe nezapaženom još jedna progresija. Upravo u riječima »sve što radi dobrim

urodi« pravednik dobiva konačnu odrednicu svoga ponašanja, zadnju kvalifikaciju: *ispravno i plodno djelovanje*. Njegova aktivnost u r.1. opisana je negativnim terminima izbjegavanja savjeta, puta i društva opakih. U r.2. predstavlja se, pak, njegova radost, Zakon, nad kojim on vrši mentalnu aktivnost – meditaciju. Tek nakon što je opisao pravednikovo izbjegavanje zla te njegov odnos sa Zakonom i usporedio važnost tog odnosa sa životvornom ukorijenjenošću stabla pokraj uvijek svježje vode (r.3ab), psalmist sada progovara o pravednikovoj *aktivnosti* kao o vidljivoj djelatnosti: on nešto i čini, a sve to što čini uspijeva! Plodna djelatnost, dakle, dolazi tek poslije izbjegavanja zla, na jednoj, i meditacije, na drugoj strani, tj. plod je ukorijenjenosti u dobrim tokovima.

Stanje blaženosti najavljeno početnim riječima »*Blago čovjeku*«, stoga, nije samo nagrada. Ono je prije *posljedica* (tj. plod) određenoga načina života: kao što dobro zalijevano drvo lista, tako i osoba koja izbjegava zlo i uživa u Zakonu prirodno uspijeva jer živi u skladu s mudrošću u skladu s planom Stvoritelja i tvorca života.

Ivica Čatić

Dva puta

- ¹ Blago čovjeku koji ne slijedi savjeta opakih, ne staje na putu grešničkom i ne sjeda u zbor podrugljivaca,
- ² već uživa u Zakonu Gospodnjem, o Zakonu njegovu misli dan i noć.
- ³ On je k'o stablo zasađeno pokraj voda tekućica što u svoje vrijeme plod donosi; lišće mu nikad ne vene, sve što radi dobrim urodi.
- ⁴ Nisu takvi opaki, ne, nisu takvi! Oni su k'o pljeva što je vjetar raznosi.
- ⁵ Stoga se opaki neće održati na sudu, ni grešnici u zajednici pravednih.
- ⁶ Jer Gospodin zna put pravednih, a propast će put opakih.

Došašće – iščekivano vrijeme ili vrijeme iščekivanja?

Zalazimo u vrijeme došašća kojemu kršćanska tradicija, naslonjena na liturgijski ritam vremena i na životno usmjerenje prema Gospodinovu dolasku, daje značenje nade i radostnoga iščekivanja. Koliko god se činilo da se to liturgijsko vrijeme živi intenzivno – na crkvenom i na necrkvenom području – nije teško zamijetiti da je ono u velikoj mjeri izgubilo kršćansku fizionomiju iščekivanja. Došašće je sve više *iščekivano vrijeme* negoli *vrijeme iščekivanja*. Sadržaji kojima su protkani dani došašća, anticipirani već i po nekoliko tjedana, ne govore o iščekivanju nego o »dočekanome« tako da na kraju već iscrpljenim ljudima ne preostaje puno radosti i oduševljenja za Iščekivanoga.

Suvremeno je društvo, vođeno sebičnim koristoljubljem, pronašlo razloga posegnuti u kršćansku baštinu te slobodno prigrabiti i preodjenuti ovo liturgijsko vrijeme dajući mu značenja i sadržaje koje je teško utkati u duh kršćanskoga iščekivanja Gospodinova dolaska. U toj nepovoljnoj situaciji – koja vrvi promidžbom o »povoljnim« kupnjama ili ulaganjima – kršćanin na nov način živi zbilju *kršćanskoga 'interesa'*. Izvorno značenje te riječi (*inter-esse*) govori o »*životu između*«, o životnoj razapetosti između (*inter*) različitih korisnosti i mogućnosti. U '*interesu*' ili *razapetosti došašća* kršćanin je pozvan prepoznati gdje je njegovo »biti« (*esse*), ne dopuštajući da »društvena religioznost« zauzme mjesto kršćanske vjere.

Beskorisno je i neučinkovito ovdje govoriti o svim krađama i zloporabama kršćanskoga identiteta u novoj »religioznosti« laičkoga ili civilnoga društva. Potrebno je, međutim, jasnim glasom osporavati kršćansku i crkvenu potporu takvim zloporabama. Jednako tako ne bismo smjeli šutjeti niti biti slijepi pred povratkom i ulaskom tako preodjevenih sadržaja u kršćansku, katkad i u liturgijsku, praksu.

Društveni i javni život imaju svoju »obrednost« koja je vrijedna poštivanja i čuvanja. No, nije dopustivo da kršćanska obrednost pronalazi

mjesto događanja u društvenoj obrednosti. Paljenje svijeća na »adventskome« vijencu na trgovima naših gradova u masovnim se medijima predstavlja kao »običaj«. (Kao da svi patimo od amnezije pa zaboravljamo da nije riječ o običaju nego o novom i vještom iskorištavanju znakova koji pripadaju iskustvu kršćanske vjere!). Toj nedavno uvedenoj praksi nerijetko zajedno »predsjedaju« predstavnici gradske vlasti i svećenici odjeveni u liturgijsko ruho. U društvu s pompoznom elementima društvene obrednosti (limenom glazbom, mažoretkinjama, oglašivačima nagradnih igara, sponzorima, promidžbenim plakatima i letcima), liturgijski znakovi (liturgijski služitelji, liturgijsko ruho, svijeće, tamjan i kād, pjesme) izgledaju *ismijano* i *poniženo*. Kako je moguće očuvati svetost i dostojanstvo molitve Crkve u suzvučju s najavom sezonskih sniženja i akcijskih rasprodaja? Možda nismo dovoljno svjesni što je zapravo u takvim prigodama na sniženju i rasprodaji – i to u besćenje!

Nije rijedak slučaj da se raspoloženje »već dočekanoga« prenosi iz društvenoga područja na crkveno i liturgijsko. Ako je društvo (ubirući utržak) doživjelo svoj »božić« ne dočekavši ni sredinu prosinca, zar se u župnim zajednicama kršćansko svetkovanje Božića mora anticipirati dva tjedna – kroz »božićne koncerte«, »božićno darivanje« ili kroz druge oblike koji će olako zadobiti »božićni« naslov? Takva anticipacija, zacijelo, nije plod nestrpljivosti i žudnje za Onim koga iščekujemo, nego plod slabosti pred onim što već vidimo i što je već dočekan. U kršćanskom iščekivanju, kako ga naziva liturgija, riječ je o »izvijanju pogleda« (*ex-spectare*), o gledanju daleko unaprijed, u spasenjsku budućnost. Društvena obrednost adventa ne nudi protegu na budućnost nego se zadovoljava sadašnjosti, onim što plijeni pogled (*spectare*), pa će i način njezina slavljenja biti spektakl koji plijeni i zasljepljuje pogled. Stoga je uistinu potrebno biti stalno svjestan da živimo u *interesnom* vremenu.

A. Crnčević

god. XXIII. (2006.) br. 12

Liturgijsko-pastoralni list za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
Petar Bašić, Ante Crnčević, Ivan Ćurić,
Ivan Šaško, msgr. Antun Škvorčević, Ivica Žižić
Predsjednik uredničkog vijeća:
msgr. Antun Škvorčević

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Kaptol 26
10000 ZAGREB
Telefon: 01 309 7117
Faks: 01 309 7118
e-mail: hilp@zg.t-com.hr

Tisak:
Offset Markulin, Lukavec

List izlazi 13 puta godišnje.

Cijena pojedinog primjerka: 13,00 Kn
inozemstvo: 3,00 EUR; 4,60 CHF; 4,80 USD;
5,70 CAD; 7,00 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 Kn
inozemstvo: 39 EUR; 60 CHF; 62 USD;
74 CAD; 91 AUD

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo
popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku:
žiro-račun: Privredna banka Zagreb, d.d.
2340009-1110174994
model plaćanja: 02
poziv na broj: upisati vlastiti pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo:
devizni račun: Privredna banka Zagreb, d.d.:
703000-012769
SWIFT: PBZGHR2X

Međunarodni broj bankovnog računa - IBAN:
HR88 2340 0091 1101 7499 4

iz naših izdanja:

Božanski časoslov.
Liturgijski molitvenik za puk,
1110 str.
120 kn

najavljujemo:

I. Dugandžić,
U radosti naviještene Riječi.
Homiletska razmišljanja
uz čitanja godine C.

USKORO!

Naša izdanja potražite:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
Kaptol 26, 10000 Zagreb
tel.: 01 309 7117
faks: 01 309 7118
e-mail: hilp@zg.t-com.hr

Rasti zajedno oslanjajući život na Drvo života